

Nr 111.

Ankom till riksdagens kansli den 27 maj 1918 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en dräneringsfond m. m. ävensom tre i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 23 april 1918 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 357, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, med tillkännagivande att anslag till kapitalökning för år 1919 till täckdikningslånefonden icke kommer att av Kungl. Maj:t äskas, föreslagit riksdagen att

dels besluta, att en särskild fond, benämnd dräneringsfonden, skall inrättas för främjande under nu rådande kristid av täckdikningsföretag, från vilken fond, som skall förvaltas av statskontoret, statslån må tilldelas hushållningssällskap, som förklarar sig villigt att utlämna dräneringslån;

dels godkänna de av chefen för jordbruksdepartementet i statsrådsprotokollet föreslagna allmänna villkor och bestämmelser för lån ur denna fond;

dels medgiva, att fondens hela kapitaltillgång må disponeras för det med fonden avsedda ändamål;

dels medgiva, att, där å dräneringslån, som från ifrågavarande fond utlämnats av hushållningssällskap, uppkommit förlust, Kungl. Maj:t må äga att, på framställning av hushållningssällskapet och efter prövning

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 10 saml. 51 häft. (Nr 111.)

av de i varje fall förekommande omständigheter, av fondens medel anvisa hushållningssällskapet gottgörelse för den lidna förlusten med skäligt belopp;

dels som kapitalökning för denna fond anvisa, att utgå av tillfälliga lånemedel, ej mindre å tilläggsstat för år 1918 ett reservationsanslag av kronor 3,000,000, än även för år 1919 ett reservationsanslag av » 6,000,000;

dels för bestridande vid företag, vartill lån ur dräneringsfonden utgå, av kostnader för dagtraktamenten och resekostnadsersättningar till vissa förrättningsmän och hos dem anställda tekniska biträden samt till arvoden åt täckdikningsförmän, allt i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen tillstyrkta grunder, anvisa under nionde huvudtiteln ej mindre å tilläggsstat för år 1918

ett förslagsanslag av kronor 200,000, än även å extra stat för år 1919 ett förslagsanslag av » 260,000;

dels å tilläggsstat för år 1918 anvisa till utbildningskurser för täckdikningsförmän ett reservationsanslag av kronor 25,000;

dels ock å tilläggsstat för år 1918 för anskaffande av mätning-instrument, att enligt de närmare föreskrifter Kungl. Maj:t meddelar utlämnas till begagnande åt tekniska biträden och täckdikningsförmän, anvisa ett reservationsanslag av kronor 50,000.

Departementschefen har till berörda statsrådsprotokoll anfört följande:

»Vid anmälan den 14 januari 1918 av ärendena angående kapitalökning för år 1919 till de till jordbruksdepartementet hörande utlåningsfonderna anförde jag i punkten 6, att det syntes mig önskligt, att utredning skedde, huruvida icke villkoren för lån ur täckdikningslånefonden borde undergå ändringar, särskilt med hänsyn till dels den stegring i prisen å materiel och arbete, som skett och som delvis torde komma att bestå även efter slutet av den nuvarande kristiden, dels ock önskvärdheten att söka få en rationell täckdikning allt mera genomförd i lantbruket och därigenom dettas produktionskraft ökad och bättre säkerställd. Jag meddelade, att jag anmodat lantbruksstyrelsen att inkomma med sådan utredning. I avvaktan på den proposition, som efter utredningens framläggande kunde komma att avlätas till riksdagen, har Kungl. Maj:t på min hemställan föreslagit riksdagen att för ifrågavarande fond beräkna för år 1919 en kapitalökning av 150,000 kronor.

I skrivelse den 19 februari 1918 har nu lantbruksstyrelsen avgivit yttrande och förslag i ämnet.

Jag torde få erinra, att genom Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut år 1913 samt kungörelsen den 4 juli 1913 blevo villkoren för erhållande och tillgodonjutande av lån ur täckdikningslånefonden först bestämda. Mindre ändringar, avseende huvudsakligen vissa formella bestämmelser, hava sedermera tillkommit, och återfinnas nu gällande bestämmelser angående villkoren för lån från täckdikningslånefonden i kungörelsen den 19 juni 1917.

Från täckdikningslånefonden må årligen utlånas ett belopp av 200,000 kronor. Hushållningssällskapen skola vara låneförmedlare och lantbruksstyrelsen skall vara den myndighet, som har att bevilja hushållningssällskapen lånen. Täckdikningslån må av hushållningssällskap lämnas till ägare eller brukare av högst 50 hektar åker eller annan odlad jord, vilken är i behov av dylikt lån, till brukare dock under förutsättning att minst 10 år återstå av dennes brukningstid. Lån må icke beviljas till högre belopp än 2,000 kronor och icke uppgå till mer än 70 procent av den beräknade kostnaden vid användning av rör och 50 procent, då annat material användes. Vidare må låntagare på grund av särskilda täckdikningslån ej samtidigt häfta i skuld till högre belopp än 2,000 kronor. Lånen skola löpa med 4 procent ränta från lyftningsdagen och, sedan lånen innehafts under 2 år från lyftningsdagen, skall vid utgången av vart och ett av de därpå följande 7 åren årligen återbetalas $\frac{1}{7}$ av det ursprungliga beloppet. Plan och kostnadsförslag skola vara uppgjorda av lantbruksingenjör, jordbrukskonsulent eller annan person, som vederbörande hushållningssällskap prövar vara därtill kompetent. Till biträde vid arbetet skall låntagaren använda en i vederbörande hushållningssällskaps tjänst anställd eller av lantbruksingenjör godkänd täckdikningsförman.

I sin skrivelse den 19 februari 1918 har lantbruksstyrelsen an-
fört följande:

Lantbruksstyrelsen ^{10/2}
1918.

»Oaktat de fördelar, som genom täckdikningslånefonden beretts åt särskilt mindre jordbrukare, har sagda lånefond anlitats i ringa grad. Så hava från fonden beviljats

år 1914 i lån	46,571 kronor
» 1915 » »	90,738 »
» 1916 » »	94,603 »
» 1917 » »	79,860 »

tillsammans 311,772 kronor, utgörande i medeltal

per år 77,943 kronor.

Anledningarna till fondens ringa anlåtande torde vara av olika slag. De på sista tiden stegrade arbets- och materialkostnaderna synas hava varit en medverkande orsak. Vidare synas bestämmelserna om såväl varje lånebelopp som ock sammanlagda lånens begränsning för en var låntagare till högst 2,000 kronor verkat hämmande. Då täckdikningskostnaden för närvarande torde böra anses i medeltal utgöra 500 kronor per hektar, skulle av förenämnda begränsning följa, att lån ej kan tilldelas en och samma låntagare till större belopp, än som erfordras för täckdikning av 4 hektar. Sedan täckdikningslånefondens inrättande år 1913 bestämdes, har kostnaden för täckdikning förvisso mer än fördubblats. För att täckdikningslånen med hänsyn till lånens storlek skola under nuvarande förhållanden verka lika fördelaktigt som år 1913, bör den ovan angivna maximisiffran för lån, 2,000 kronor, höjas mer än 100 procent och för att åstadkomma en ytterligare förbättring höjas över det sålunda ökade beloppet. Om en egendom på 50 hektar åker indelats i sju-skiftesbruk, torde böra beräknas, att ägaren önskar under ett år täckdika ett helt skifte, d. v. s. något mer än 7 hektar. Men han torde ock för ett kommande år behöva täckdika ett annat lika stort skifte. Han synes då böra i tid för vissa sig om nödiga medel härtill, liksom han ock kan tänkas hava stor fördel av att i vissa fall bedriva täckdikningsarbetena å vissa delar av dessa båda skiften under ett och samma år. Han synes under sådana förhållanden böra vara tillförsäkrad nödiga medel till dessa båda, i förevarande exempel till vid pass 15 hektar uppgående områden. Täckdikningslånets storlek torde i detta fall böra få uppgå till minst $500 \times 15 = 7,500$ kronor. Då emellertid, om prisstegringen fortfar, täckdikningen per hektar kan bliva ännu dyrare, exempelvis 600 kronor, eller ännu mer, synas de här avsedda maximitalen böra höjas till i runt tal 10,000 kronor.

Beträffande frågan om lämpliga ändringar i villkoren för lån från täckdikningslånefonden i ändamål att få en rationell täckdikning allt mera genomförd i lantbruket och dettas produktionskraft ökad och bättre säkerställd, har lantbruksstyrelsen ansett sig böra anföra följande.

I detta hänseende har lantbruksstyrelsen ansett, att de ändringar, som skola ifrågakomma, böra vara betingade av endast sådana förhållanden, som äro att påräkna under normala tider med lugn utveckling oberoende av nu rådande kriser. För avhjälpan eller lindrande av kristidens störande inverkningar på förevarande fråga synas andra mera snabbt verkande åtgärder böra vidtagas, än de, som genom en lånefond av här ifrågasatt art kunna vara påkallade.

Lantbruksstyrelsen har i sitt utlåtande den 8 juni 1910 angående bildande av en täckdikningslånefond framhållit de synpunkter, som lantbruksstyrelsen ansett böra i huvudsak följas för att få en rationell täckdikning inom landet genomförd. Lantbruksstyrelsens i detta utlåtande uttalade uppfattning anser sig styrelsen även nu böra vidhålla. Särskilt anser sig lantbruksstyrelsen böra ånyo framhålla, att det är av största betydelse för ernående av ett varaktigt och fullständigt resultat av dessa grannliga företag icke allenast att de planer, som för ifrågavarande ändamål uppgöras, upprättas under ledning av verkliga fackmän på detta område, utan även att själva täckdikningsarbetet utföres under ledning av fullt sakkunnig och i sitt yrke väl erfaren person. Ledningen av företagen bör enligt lantbruksstyrelsens åsikt överlämnas åt statens lantbruksingenjörer. Självfallet torde vara att, om denna ledning anförtros åt sistnämnda statstjänstemän, dessa böra lämnas nödigt biträde av tjänstemedhjälpare eller assistenter. Genom anställande av sådana torde en del

av de hos hushållningssällskapen anställda personer, som nu också syssla med uppgörande av täckdikningsplaner och täckdikningsarbeten, kunna för sådana arbeten för hushållningssällskapens del undvaras. Enhetlig ledning och betryggande statskontroll över dessa med statsmedel understödda arbeten böra eftersträvas och torde enligt nu antydd anvisning kunna säkrast vinnas.

Täckdikningens rationella planläggande och utförande anser lantbruksstyrelsen vara av största betydelse och böra utgöra oeftergivliga fordringar för statsunderstöds erhållande.

Illan planlagda eller dåligt utförda täckdikningar verka i hög grad hämmande på benägenheten att täckdika och exempel kunna anföras, hurusom utförda täckdikningsarbeten, som på grund av felaktiga planläggningar eller otillfredsställande arbeten misslyckats, verkat avskräckande under årtionden för fortsatt täckdikning i trakten i fråga.

Under återopande av vad lantbruksstyrelsen i sin förenämnda skrivelse av den 8 juni 1910 framhållit får lantbruksstyrelsen vidare ånyo uttala önskvärdheten av att täckdikningslån må kunna beviljas en var ägare eller brukare av åker eller annan odlad jord, som behöver täckdikas, oavsett jordarealens storlek. Denna uppfattning har lantbruksstyrelsen redan i sitt år 1910 avgivna här ovan återopade utlåtande starkt framhållit. Liksom det i fråga om lån ur odlingslånefonden och bidrag från norrländska och allmänna avdikningslagen icke gjorts någon skillnad mellan ägare av större och mindre egendomar, anser lantbruksstyrelsen allt fortfarande detta ej heller böra ske beträffande täckdikningslånen.

Av vissa praktiska skäl hade lantbruksstyrelsen i sitt utlåtande av år 1910 ansett sig böra förorda, att skillnad i vissa formella delar för lånets åtnjutande borde kunna medgivas, då fråga vore om mindre och större jordbruk, särskilt beträffande låneförmedlingen. På grund av riksdagens beslut i ärendet år 1913 blevo emellertid innehavare av de större jordbruken ställda utom möjligheten att åtnjuta lån från täckdikningslånefonden, vilket emellertid såsom ovan nämnts bör enligt lantbruksstyrelsens förmenande ändras, så snart ske kan. Lantbruksstyrelsens förslag år 1910 avsåg en räntefot av 3.6 procent å lånen samt inbetalning av lånen på 8 år. Lantbruksstyrelsen vidhåller fortfarande den uppfattningen, att räntan ej bör sättas högre än 3.6 procent för att om möjligt än vidare än som skett frammana täckdikningsarbetenas rationella bedrivande. Däremot har lantbruksstyrelsen nu intet att erinra mot den redan bestämda 7-årsperiodens bibehållande för lånens amortering. I sitt merberörda utlåtande hade lantbruksstyrelsen vidare föreslagit, att plan och kostnadsförslag för täckdikningen skulle vara uppgjorda av lantbruksingenjör, försåvitt gårdens åkerareal överstege 25 hektar, och täckdikningen vore avsedd att verkställas med tegelrör, i annat fall av lantbruksingenjör eller jordbrukskonsulent. Lantbruksstyrelsen håller fortfarande före, att lantbruksingenjörerna böra vara de, som leda täckdikningsarbetena i orterna, och att det är av största vikt, att i möjligaste mån de täckdikningsförslag och de täckdikningsarbeten, till vilka statsunderstöd lämnas, komma under statens kontroll. Lantbruksstyrelsen anser sig därför ej allenast såsom nyss nämnts böra vidhålla kravet på lantbruksingenjör såsom förrättningsman, försåvitt med nyss angivna förbehåll gårdens åkerareal överstiger 25 hektar, utan även föreslå sådant tillägg till bestämmelsen för täckdikningslåns erhållande, att planen och förslaget angående sådant statslån skola vara granskade av vederbörande statens lantbruksingenjör.

Angående villkoren för lån till de s. k. större jordbruken synes lantbruksstyrelsens förslag av år 1910 kunna lända till huvudsaklig ledning, dock med iakttagande av vad ovan i detta avseende anförts.

För dessa lån till innehavare av större jordbruk torde emellertid även ett maximibelopp för lånen böra bestämmas. En enda bestämd summa torde härvidlag ej vara lämplig att fastslå. Utgående från vad ovan i detta avseende framhållits angående de mindre jordbruken, synes för de större jordbruken böra beräknas, att lånebeloppet må uppgå till så stor summa, som kan anses erforderlig för att täckdika ungefär $\frac{2}{7}$ eller i runt tal 30 procent av gårdens åker. Lånet torde ej böra på en gång beviljas till täckdikning av större areal än 100 hektar, vilket belopp dock torde redan nu kunna begränsas till 50,000 kronor. Efter nyss angivna grunder torde ock begränsningen av låntagares rätt att på grund av särskilda lån samtidigt få häfta i skuld böra bestämmas.

Bibehålles bestämmelsen att lånet får tilldelas endast innehavare av högst 50 hektar åker eller odlingsmark och maximilånet ökas från 2,000 till 10,000 kronor, synes fonden böra höjas till mer än dubbelt mot det nuvarande beloppet. Lantbruksstyrelsen anser, att i detta fall fonden ej bör bestämmas till mindre belopp än 600,000 kronor. Utvidgas rätten att komma i åtnjutande av lån från fonden till alla, som behöva täckdika sin jord, oavsett låntagarnas areals storlek, torde fonden böra ökas till 2,000,000 kronor.»

Produktions
kommittén.

Omedelbart efter det denna lantbruksstyrelsens skrivelse inkommit till jordbruksdepartementet gjorde produktionskommittén i skrivelse den 23 februari 1918 framställning om vissa särskilda åtgärder, som med anledning av kristiden syntes under de närmaste åren böra vidtagas för att främja åkerjordens täckdikning. Kommitténs skrivelse är av följande lydelse:

»Ett av de förnämsta medlen att åstadkomma en rikligare och säkrare näringsproduktion erbjuder åkerjordens täckdikning. Härigenom vinnes icke blott, att jorden kan bearbetas tidigare på våren och senare på hösten än så länge den är ofullständigt avdikad, utan samtidigt uppnås, att jorden blir lättare att bruka och att man med betydligt större fördel kan begagna sig av moderna åkerbruksmaskiner, genom vilka mänsklig arbetskraft i hög grad inbesparas. Då de öppna dikena onläggas till täckta, vinnes också en ganska betydlig åkerareal, enär de öppna dikena med de oundvikliga dikesrenarna ofta upptaga 5 à 10 procent av åkerns yta. Med de öppna dikena försvinna dessutom de i regel svåraste härdarna för vissa ogräs, vilket otvivelaktigt är ägnat att i betydlig grad öka skördarnas mängd och värde.

Å den täckdikade jorden få, såsom nyss antyddes, våra kulturväxter en avsevärt längre växtperiod än på den icke täckdikade, vilket alltid ger dem bättre utvecklingsmöjligheter och särskilt är en bestämd betingelse för rikligare skördar av spannmål och rotfrukter. Ännu mera befordras kulturväxternas utveckling därigenom, att temperaturen i en väl avdikad jord är betydligt högre än i vattensjuk dylik. Detta påskyndar växtlighetens utveckling, ger ökad verkan åt de använda gödselmedlen och underlättar kampen mot ogräsen. Även blir jorden luckrare vid bättre torrläggning, varigenom växtrötterna kunna utveckla sig kraftigare och tränga

mera på djupet, så att de upptaga mer näring ur jorden. En omsorgsfull avdikning är därför en förutsättning för en mera avsevärd ökning i den svenska näringsproduktionen.

Det är också till stor del på bristerna i detta hänseende, som skillnaden i avkastning mellan landets främsta jordbruksdistrikt och de mera efterblivna beror. En föreställning härom erhålles genom efterföljande sammanfattning av siffror ur de officiella jordbruksstatistiska lokalundersökningarna för åren 1913 och 1914, tillhoppa omfattande ungefär en fjärdedel av hela rikets åkerareal. Siffrorna angiva dels arealen täckdikad åker inom den lokalundersökta delen av varje hushållnings-sällskaps område, dels denna areal i procent av hela åkerarealen inom de undersökta områdena:

Område	Hektar	%	Område	Hektar	%
Stockholms län	1,061.80	3.1	Älvsborgsläns södra del	8,450.33	40.0
Uppsala län	8,006.35	24.2	Älvsborgsläns norra del	4,423.57	13.8
Södermanlands län	14,272.08	38.5	Skaraborgs län	6,301.16	6.7
Östergötlands län	15,219.32	29.5	Värmlands län	1,231.04	2.2
Jönköpings län	494.35	1.7	Örebro län	8,497.84	15.0
Kronobergs län	2,139.85	5.9	Västmanlands län	30,167.51	51.9
Kalmar läns norra del	544.60	4.2	Kopparbergs län	666.10	2.5
Kalmar läns södra del	7,001.92	18.9	Gävleborgs län	3,502.76	12.8
Gottlands län	2,084.98	10.6	Västernorrlands län	437.17	2.1
Blekinge län	1,949.58	12.5	Jämtlands län	1,639.99	8.3
Kristianstads län	25,322.16	43.3	Västerbottens län	636.12	2.5
Malmöhus län	78,114.80	82.1	Norrbottnens län	127.16	1.0
Hallands län	20,978.82	56.7			
Göteborgs och Bohus län	6,390.89	20.7	Hela riket	249,662.25	25.52.

I de officiella jordbruksstatistiska redogörelserna framhålles, att de mycket starka växlingar, som framtråda i ovanstående tablå med avseende å täckdikningens omfattning inom olika delar av landet, till övervägande del torde bero på jordbrukets allmänna utveckling, om de också därjämte betingas av det större eller mindre behovet av dränering på grund av jordmånen's beskaffenhet samt av lutningsförhållandena. Uppenbarligen vittnar också den påfallande ringa arealen av täckdikad åker inom flera viktiga jordbruksdistrikt, exempelvis Skaraborgs län, om bristande förståelse för rationell utdikning, och synas möjligheter yppa sig för en betydande ökning av landets näringsproduktion genom att det sålunda försummade inhämtas.

Emellertid synes täckdikningsarbetet i vårt land icke hava haft önskvärd framgång under senare tid. Enligt uppgift, som vid ett år 1908 hållet föredrag lämnades av byråchefen i lantbruksstyrelsen Ewe, funnes skäl antaga, att i medeltal vid pass 20,000 hektar åker blivit årligen täckdikade under nästföregående 50-årsperiod. Under femårsperioden 1907—1911 omfattade täckdikningen enligt av byråchefen Ewe lämnade uppgifter i årligt medeltal endast 13,000 hektar, varvid maximum inträffade år 1911 med i runt tal 15,000 hektar. Vad beträffar de allra sista åren finnes anledning antaga, att täckdikningen starkt hämmats genom de under kristiden stegrade arbets- och materialpriserna, bristen på täckdikningsrör samt svårigheten att anskaffa och behålla lämplig arbetskraft.

Visserligen hava statsmakterna sökt främja täckdikningsarbetet genom att lämna ekonomiskt understöd och annan hjälp. Sålunda hava statens lantbruksingenjörer varit verksamma genom uppgörande av täckdikningsplaner, handledande av täckdikningsförmän m. m. Sedan några år tillbaka hava årligen anslagits 200,000 kronor till en statens täckdikningslånefond — — —.

Det har emellertid visat sig, att den anslagna fonden, särskilt under de sista åren, på långt när icke tagits i anspråk till hela sitt belopp. Orsakerna härtill torde i främsta rummet hava varit desamma, som verkat hämmande å täckdikningsverksamheten överhuvud, nämligen stegrade priser samt brist på material och arbetskraft. Under nu rådande förhållanden hava de erbjudna lånevillkoren uppenbarligen icke kunnat erbjuda tillräcklig lockelse för igångsättandet av företag, vilka krävt så betydande kostnader som täckdikning.

För att täckdikningen skall kunna upptrivas till den omfattning, som särskilt med hänsyn till kristiden kan anses önskvärd, är det enligt produktionskommitténs mening nödvändigt, att staten på ett mera effektivt sätt än hittills träder emellan för täckdikningens understödande under de närmaste åren samt att understödet icke begränsas till endast mindre och medelstora jordbrukare. Då täckdikningsföretaget är av mindre omfattning, synes understödet lämpligen kunna utgå under form av bidrag utan återbetalningsskyldighet till viss del av kostnaderna. Vid större täckdikningsföretag, som kräva ett mera betydande kapitalutlägg, synes däremot understödet böra givas formen av ett kostnaderna motsvarande räntefritt lån att amorteras efter viss tid, inom vilken det kan beräknas, att i de flesta fall de på täckdikningen nedlagda kostnaderna bliva ersatta genom ökad avkastning.

Vad beträffar storleken av täckdikningskostnaderna, vilka sålunda böra vara normgivande vid bestämmande av understöd, har kommittén sökt beräkna dessa med ledning av vissa från byråchefen Ewe erhållna uppgifter. Därvid har antagits, att avståndet mellan täckdikena, som i viss mån påverkas av markens beskaffenhet, i medeltal uppgår till 14 à 15 meter, samt att täckdikningen verkställs till normalt djup, d. v. s. till 1.2 meter för sugdiken och 1.3 meter för stamdiken. Vid ett medelavstånd mellan dikena av 14 à 15 meter uppgår deras sammanlagda längd per hektar till cirka 700 meter. Arbetet med beredande av nödigt avlopp för vattnet från täckdikessystemet har förutsatts inskränka sig till mindre omfattande upprensningar eller fördjupningar av avloppsdikey eller avloppsgravar. Däremot synes ersättning för upprensningar och vattenavledningar, som föranleda större kostnader och svårigheter, böra beredas på annan väg än här föreslås. Under dessa förutsättningar hava de normala kostnaderna för täckdikning beräknats till 500 kronor per hektar.

Rimligt synes vara, att staten vid mindre täckdikningsföretag lämnar bidrag med en tredjedel av de beräknade kostnaderna, och skulle alltså vid en kostnad av 500 kronor bidraget uppgå till 166 kronor 67 öre per hektar. Allt efter sammanlagd rörlängd och rörens storlek, markens beskaffenhet m. m. synes emellertid statsbidragets belopp böra jämkas, dock så att det i intet fall får uppgå till mer än 200 kronor per hektar.

De täckdikningsföretag, till vilka utgår statsunderstöd under form av bidrag utan återbetalningsskyldighet, synas lämpligen kunna begränsas till sådana, som omfatta högst 6 hektar och för vilka den normala totalkostnaden följaktligen kan beräknas till högst 3,000 kronor. Med hänsyn till de betydande fördelar här före-

slagna understöd kommer att bereda särskilt mindre täckdikningsföretag, synes den sammanlagda arealen av dylika kunna beräknas till 15,000 hektar under vart och ett av de närmaste åren. Det belopp, som skulle erfordras såsom statsbidrag utan återbetalningsskyldighet, komme sålunda att uppgå till omkring $166.67 \times 15,000 = 2,500,000$ kronor årligen. Lämpligt synes vara, att samma belopp avses för vart och ett av åren 1918—1920, varigenom erhålles en summa av 7,500,000 kronor för de tre åren.

För större täckdikningsföretag, som omfatta en areal av mer än 6 hektar och för vilka den normala totalkostnaden överstiger 3,000 kronor, synes, som nämnt, den lämpliga understödsformen vara räntefria lån, avsedda att inom viss tid amorteras. Med hänsyn tagen till den vanliga cirkulationsperioden inom jordbruket synes denna tid böra bestämmas till 7 år, dock så att de första två åren lämnas amorteringsfria, varefter amortering sker med en femtedel av kapitalet under vart och ett av återstående fem år. Lånet bör täcka hela kostnaden för täckdikningsarbetet och följaktligen i normala fall utgå med 500 kronor per hektar. I de fall, då särskilda förhållanden föreligga, såsom vid svårdikad jord, mer krävande avloppsarbeten m. m., bör lånet kunna utökas, dock så att det i intet fall överstiger 600 kronor per hektar. För lånen synes lämpligen böra föreskrivas, att låntagaren skall ställa av vederbörande odlingsråd godkänd säkerhet.

Under förutsättning att 5,000 hektar årligen komma att omfattas av större täckdikningsföretag och efter en normal kostnad av, såsom förut beräknats, 500 kronor per hektar, skulle det sammanlagda erforderliga lånebeloppet uppgå till 2,500,000 kronor om året. Lämpligt synes vara att beräkna samma belopp för vart och ett av åren 1918—1920, varigenom den behövlige lånefonden för de tre åren uppgår till 7,500,000 kronor.

Till grund för det ovan anförda har legat den förutsättningen, att täckdikningen utföres med rör. Särskilt med hänsyn till den knappa tillgången å rör av tegel eller cement synes emellertid även böra räknas med sådan täckdikning, som verkställes med användande av annat material, nämligen sten eller virke. Enligt kommitténs mening bör understöd lämnas jämväl i de fall, då material av sistnämnda bägge slag komma till användning å mark, som kan anses härför lämplig. Med hänsyn till dikenas mindre hållbarhet och de mången gång lägre materialkostnaderna bör dock understödet utgå med lägre belopp, så att vid mindre dylika täckdikningsföretag bidrag utgår med en fjärdedel av de beräknade kostnaderna, dock högst med 150 kronor per hektar, och vid större företag lämnas räntefritt lån till tre fjärdedelar av kostnaderna, dock högst till 450 kronor per hektar. I övrigt synes för understöd vid täckdikning med sten eller virke kunna i tillämpliga delar gälla samma villkor som vid täckdikning med rör. Mången gång bör dock den normala totalkostnaden för här ifrågasvarande företag ställa sig avsevärt lägre än ovan beräknats för täckdikning med rör.

Med hänsyn till svårigheten att beräkna den sannolika omfattningen av de täckdikningar, som sålunda kunna komma att utföras med användande av sten eller virke, och i betraktande av att dessa företag i varje fall icke torde få någon större utbredning har kommittén icke ansett sig behöva upptaga någon särskild summa för de statsmedel, vilka för ändamålet kunna bliva erforderliga, utan förutsattes, att dessa utgå av de belopp, som ovan avsetts för täckdikningar med rör.

Enligt gällande lag om nyttjanderätt till fast egendom 2 kap. 17 § är arrendator, som å fastigheten låter verkställa täckdikning med användande av tegelrör efter plan, som uppgjorts av statens lantbruksingenjör eller blivit av jordägaren godkänd, berättigad att, sedan arbetet blivit behörigen utfört, av jordägaren erhålla ersättning för så stor del av kostnaden, som motsvarar värdet å rören. Då värdet av rören kan anses motsvara ungefär halva kostnaden för täckdikningen, skulle en arrendator, som erhöle statsbidrag enligt ovan föreslagna grunder, ersättas med sammanlagt fem sjättedelar av täckdikningskostnaderna, varav jordägaren skulle vara nödsakad bidraga med halva kostnaden. Detta synes emellertid icke vara rättvist med hänsyn till det gagn, vederbörande intressenter kunna hava av täckdikningens verkställande, i all synnerhet vid längre återstående arrendetid. Rimligt torde därför vara, att statsbidrag vid mindre täckdikningsföretag utgår med lägre belopp för arrendatorer än eljest. Å andra sidan synes jordägaren i dylikt fall, framför allt med hänsyn till de stegrade priserna å tegelrör, böra tillerkännas någon ersättning av staten, svarande mot åtminstone en del av de kostnader, han måste vidkännas för rören. Lämpligen synes enligt kommitténs mening statsbidraget kunna fördelas så, att hälften tillfaller jordägaren och hälften arrendatorn och att sålunda vardera erhåller omkring en sjättedel av täckdikningskostnaderna.

Då i liknande fall lån utlämnas till arrendator, som utför större täckdikningsföretag, synes i enlighet härmed lånebeloppet böra inskränkas till arrendatorns egna kostnader, under det jordägaren, efter därom gjord framställning, må under samma villkor äga erhålla lån till belopp motsvarande kostnaden för rörens anskaffning. Om härvid den vid lånets beviljande återstående arrendetiden skulle understiga lånetiden, d. v. s. sju år, synes det böra ankomma på överenskommelse mellan vederbörande jordägare och arrendatorn om lånets återbetalning.

I samband härmed vill kommittén framhålla önskvärdheten av att, så vitt möjligt, även innehavare av ecklesiastika boställen bliva delaktiga av här ifrågasvarande bidrag och lån, vilket dock torde böra medgivas först efter prövning av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall.

Det bör i första hand tillkomma de odlingsnämnder, om vilkas inrättande i varje landskommun kommittén framställt förslag i skrivelse den 9 februari 1918, att samråda med vederbörande jordbrukare inom kommunen angående de täckdikningsföretag, som kunna befinnas lämpliga att igångsätta, samt tillhandagå med råd och upplysningar angående anskaffande av rör och arbetskrafter. Likaså bör odlingsnämnden i förekommande fall göra anmälan härom hos det av kommittén föreslagna odlingsrådet med framställning om förordnande av förrättningsman. Givetvis bör odlingsrådet äga att även utan dylik anmälan förordna förrättningsman. I främsta rummet synes ledningen vid täckdikningsplanernas upprättande och täckdikningens utförande, kontrollen över arbetet m. m. böra anförtros åt lantbruksingenjörerna. Där så lämpligen befinnes, bör emellertid efter odlingsrådets bestämmande dylikt uppdrag kunna lämnas även åt jordbrukskonsulent, länsagronom eller annan lämplig person. Att slutligt granska uppgjord plan, innan ärendet företages till avgörande av odlingsrådet, synes böra tillkomma lantbruksingenjör eller den, odlingsrådet därtill förordnar.

Att fatta beslut om bidrag och lån till täckdikningsföretag synes böra tillkomma vederbörande odlingsråd i den omfattning och enligt de närmare föreskrifter,

som meddelas av statens odlingskommitté. Bidraget eller länet bör utbetalas först efter det arbetet utförts och vederbörligen avsynats.

Enligt gällande taxa äga lantbruksingenjörerna att för upprättande av täckdikningsplan utöver lönen åtnjuta kronor 4:50 i dagarvode. Detta i förhållande till det ansvarsfulla och mödosamma arbetet alltför ringa arvode, vilket i huvudsak varit oförändrat sedan år 1865. bör, då hänsyn jämväl tages till de stegrade levnads-kostnaderna, enligt kommitténs mening väsentligt höjas. Då lantbruksingenjörerna därjämte för täckdikningsarbetenas utförande måste åsidosätta större och mera inkomstbringande förrättningar under den för dessa förrättningar gynnsammaste tiden, synes det kommittén skäligt, att deras ersättning vid här ifrågavarande förrättningar utgår med ett dagtraktamente av 20 kronor per dag. Övriga ledare av täckdikningsarbeten böra åtnjuta ett dagtraktamente av 15 kronor för varje förrättningsdag. Ersättning för resdag bör utgå enligt fjärde klassen i resereglementet. Enär flerstädes å landsbygden skjuts icke finnes att tillgå, synes vederbörande förrättningsman böra tillerkännas rätt att efter betalning mot gällande taxa rekvirera skjuts hos den, som begärt förrättning. Under antagande att inom varje hushållningssällskaps område ledaren tages i anspråk under 120 dagar av året, skulle dagtraktamentena för dessa inom hela riket uppgå till ett årligt belopp av $26 \times 20 \times 120 = 62,400$ kronor. Reseersättningarna torde kunna beräknas till i runt tal 50,000 kronor.

Vid ledarens sida måste finnas ett antal tekniska biträden (agronomer, teknici m. fl.), som stå till hans förfogande och vilkas antal torde kunna beräknas till 4 i medeltal för varje distrikt. Efter ett dagtraktamente under förrättning av 12 kronor för biträdena och med en tjänstetid av i medeltal 120 dagar om året, skulle kostnaden för biträdens dagtraktamenten uppgå till $100 \times 12 \times 120 = 144,000$ kronor årligen. Resekostnader för biträdena synas böra ersättas enligt femte klassen i resereglementet och torde beloppet kunna beräknas till i runt tal 100,000 kronor. Beträffande skjuts synes böra gälla detsamma för ledarna.

För verkställande av rörläggningen, hophuggningen av rören samt för inövande av arbetsbasar på de olika rörläggingsarbetena erfordras täckdikningsförmän. Att bestrida dessas ersättning för ifrågavarande arbete av statsmedel synes varken vara behöfligt eller lämpligt, utan bör ersättningen lämnas av vederbörande jordinnehavare, som bör äga rätt att inräkna kostnaderna härför i kostnaderna för täckdikningen.

För att bereda tillgång till tillräckligt antal dikningsförmän vill kommittén föreslå, att särskilda utbildningskurser för dylika anordnas genom odlingsrådets försorg med understöd av staten. Kostnaden för dylika kurser, innefattande ersättning för deltagarnas resor och dagtraktamente samt arvode åt kursernas ledare m. m., torde, då dylika kurser anordnas för omkring 200 personer med 10 à 15 deltagare i varje kurs och dessas kurs uppgår till högst 14 dagar, kunna beräknas till cirka 30,000 kronor.

Slutligen synas ledarna för täckdikningsarbetet böra beredas särskild ersättning för upprättande av täckdikningskarta och därtill hörande arbeten. Denna ersättning bör lämpligen bestämmas till 1 krona per hektar av den mark, till vars täckdikande statsunderstöd utgår. I enlighet med förut gjorda beräkningar skulle sålunda för detta ändamål erfordras ett belopp av 20,000 kronor årligen. Dessutom synas nödiga mätninginstrument, i den mån sådana erfordras, böra ställas till de

tekniska biträdenas och täckdikningsförmännens förfogande. Det härför erforderliga beloppet synes kunna beräknas till 75,000 kronor.

För understödjande av täckdikningen enligt ovan framställda förslag skulle sålunda erfordras, att av statsmedel ställdes till förfogande att utgå under åren 1918—1920 dels en lånefond för större täckdikningsföretag å 7,500,000 kronor, dels ett belopp av samma storlek att utgå såsom bidrag utan återbetalningsskyldighet till mindre täckdikningsföretag, dels ock ett belopp å 1,234,200 kronor att utgå enligt följande grunder:

till ledare av täckdikningsarbeten:		
dagtraktamenten	187,200	kronor
reseersättningar	150,000	»
ersättning för upprättande av täckdikningskartor m. m.	60,000	»
till tekniska biträden:		
dagtraktamenten	432,000	»
reseersättningar	300,000	»
till utbildning av dikningsförmän	30,000	»
till anskaffande av nödiga mätninginstrument	75,000	»

Summa 1,234,200 kronor.

På grund av vad sålunda anförts får kommittén hemställa, att genom proposition till innevarande års riksdag måtte utverkas medgivande till att av statsmedel ställes till förfogande att utgå under åren 1918—1920 enligt de grunder, som ovan angivits,

dels en lånefond å 7,500,000 kronor för större täckdikningsföretag,

dels ett belopp å 7,500,000 kronor såsom bidrag utan återbetalningsskyldighet till mindre täckdikningsföretag,

dels ett belopp å 1,234,200 kronor såsom dagtraktamenten, reseersättningar m. m. åt ledare och biträden vid täckdikningsarbeten, för utbildning av täckdikningsförmän samt för anskaffande av nödiga mätninginstrument.»

Lantbruksstyrelsen ^{2/3}
1918.

I utlåtande den 2 mars 1918 över denna produktionskommitténs framställning har lantbruksstyrelsen anført följande:

»Det trängande behov av ökad spannmålsproduktion, som nu inträtt, nödvändiggör utomordentliga åtgärder såväl från statsmyndigheternas som från jordbrukarnas egen sida. Därest staten icke skyndsamt med största målmedvetenhet och kraft i möjligaste mån genom sakkunnigt stöd och materiella hjälpmedel underlättar för jordbrukarna de arbeten, som för en effektiv sädesproduktion äro oeffertgivliga, torde utsikt icke förefinnas att avvärja den nöd, som nu hotar landet. En av de viktigaste åtgärder, som för sädesskördarnas ökning kunna vidtagas, är åkerjordens rationella täckdikning. Täckdikningen i och för sig förmår visserligen icke frammana den ökade skördeavkastningen, som nu måste eftersträvas, men den förutan kunna i regel endast jämförelsevis små skördar per ytenhet med säkerhet påräknas.

Lantbruksstyrelsen inser väl, att stora svarigheter komma att möta för ett fullt utnyttjande av det tillvägagångssätt, som produktionskommitténs förslag innebär. Med täckdikningsarbetena kan ej förfaras på samma sätt som med andra jordbruksarbeten. Täckdikningsarbetena måste utföras inom vissa områden eller systemvis utan längre tidsavbrott. Arbetsnedläggelse eller strejker, även under en endast jämförelsevis kort tid, kunna vid sådana företag försaka oberäkneliga och så stora svarigheter, att det för året påräknade resultatet helt eller delvis förfelas. Ovissheten att under nuvarande orostider till arbetet kunna påräkna dikesgravare, även om ovanligt högt dagsverkspris erbjudes, måste göra jordbrukarna betänksamma och i många fall ovilliga att med så dryga kostnader, som täckdikning medför, söka genom sådant arbete bidra till den nu så trängande produktionsökningen. Anskaffning av täckdikningsmateriel, särskilt tegelrör, i tillräcklig mängd och till erforderlig tid är också en uppgift av svåröst beskaffenhet.

Oaktat nu anförda och jämväl andra ej särskilt omnämnda svarigheter säkerligen komma att möta för fullföljande av produktionskommitténs ifrågavarande förslag, anser sig lantbruksstyrelsen böra i huvudsak biträda detsamma.

Lantbruksstyrelsen finner sig dock i detta sammanhang höra erinra därom, att täckdikning, särskilt då rör (tegelrör) användas, måste både vad planläggningen och utförandet beträffar ledas av för detta ändamål fullt kompetent person. Kommittén har också framhållit vikten härav, och för den skull i första hand föreslagit lantbruksingenjörerna som ledare. Men dessutom hava även andra personer, som av vederbörande odlingsråd kunna anses därtill lämpliga, ansetts kunna av odlingsrådet förordnas till ledare. Lantbruksstyrelsen har emellertid livlig erfarenhet av de olägenheter, som jämväl för lång tid framåt kunna uppstå vid dylika företag, om därvid den bästa möjliga sakkunskapen icke anlitas. Lantbruksstyrelsen anser för sin del, att såväl planläggningen som själva täckdikningen bör stå under vederbörande lantbruksingenjörers ledning, varigenom välbehöflig statskontroll vinnes å de statsunderstödda arbetena.

Kommittén har vidare ansett, att odlingsrådet skall kunna förordna förrättningsman. En statens tjänsteman torde dock icke böra ställas under flera myndigheter, och då statens lantbruksingenjörer sortera under lantbruksstyrelsen, torde odlingsrådet böra hänvända sig till denna styrelse med anhållan om förordnande för sådan tjänsteman till förrättningsman och eventuellt ledare av arbetena i fråga.

I sitt förslag har produktionskommittén vidare anfört, att för verkställande av rörläggningen, hophuggningen av rören samt för inövande av arbetsbasar på de olika rörläggningsarbetena erfordrades täckdikningsförmän. Att bestrida dessas ersättning för ifrågavarande arbete av statsmedel har emellertid syntes produktionskommittén varken vara behöfligt eller lämpligt, utan syntes ersättningen böra lämnas av vederbörande jordinnehavare, som borde äga rätt att inräkna kostnaderna härför i kostnaden för täckdikningen.

I denna del hyser lantbruksstyrelsen en mot kommittén avvikande mening. Vad först och främst angår behovet av täckdikningsförmän vid utförande av här ifrågavarande arbeten, vill lantbruksstyrelsen till en början ytterligare betona och understryka kommitténs uppfattning om nödvändigheten av att äga tillgång till dylika förmän. Därest sådana icke stå till vederbörandes förfogande, kan hela det med täckdikningen avsedda ändamålet äventyras, i det att företagen icke bliva så utförda, att de kunna till fullo godkännas. Väl kan därvid framhållas, att de be-

viljade statsunderstöden under sådana förhållanden icke komma att utlämnas. Men en anordning, som verkar i dylik riktning, leder ej till det mål, som nu åsyftas: och ej heller bliva vederbörande jordägare härigenom uppmuntrade till igångsättande av företag med risk att på nu anförda skäl få dem underkända. Vidare anser sig lantbruksstyrelsen böra framhålla, hurusom det torde vara allmänt erkänt, att dessa täckdikningsförmän böra stå under ledning och kontroll av vederbörande fackmän. Vid här ifrågasvarande fall synes så mycket större skäl föreligga att tillämpa denna regel, som största skyndsamhet med arbetenas utförande blir av nöden och vissa hinder för anskaffande av erforderligt antal utbildade förmän säkerligen komma att uppstå.

I nu gällande kungörelse den 19 juni 1917 angående villkoren för lån från täckdikningslånefonden stadgas ock, att låntagaren skall till biträde vid arbetet använda en i vederbörande hushållningssällskaps tjänst anställd eller av lantbruksingenjör godkänd täckdikningsförmän. Då vederbörande hushållningssällskap enligt förenämnda kungörelse måste ställa sig såsom låneförmedlare vid dylika lån, har härav blivit en följd, att hushållningssällskapet i regel dragit försorg om, att täckdikningsförmän finnas anställda till de täckdikandes biträde. Sålunda funnos under år 1916 — det sista år, för vilket uppgifter i här ifrågasvarande hänseende finnas för lantbruksstyrelsen tillgängliga — sammanlagt 67 täckdikningsförmän att tillgå inom 16 olika hushållningssällskap.

Dessa sällskap hava emellertid icke nöjt sig med att endast bereda tillgång till omordade förmän utan jämväl funnit sig böra dels anställa dem i sin tjänst för att på detta sätt fastare binda dem vid nu ifrågasvarande arbeten, dels ock ställa dem i regel direkt under vederbörande lantbruksingenjörs uppsikt och ledning. Ersättningen till dem utgår därvid dels i form av ett årsarvode, vilket, beroende på deras skicklighet och vana, växlar från 50 kronor ända upp till 800 kronor — i allmänhet omkring 200 à 250 kronor — dels ock med ett visst garanterat dagsarvode under arbetstiden, av vilket sällskapet och rekvirenten var för sig bestrida viss närmare angiven del.

Ovannämnda 16 hushållningssällskaps sammanlagda utgifter till omordade täckdikningsförmän torde under år 1916 kunna beräknas till omkring 32,000 kronor.

Redan i den omständigheten att ett icke ringa antal erfarna täckdikningsförmän sålunda för närvarande finnes att i skilda delar av landet tillgå, vilka förmän till väsentlig del avlönas av allmänna medel, ligger för lantbruksstyrelsen ett tungt vägande skäl att icke biträda produktionskommitténs uppfattning rörande lämpligheten av att de även av kommittén såsom erforderliga erkända täckdikningsförmännen — i motsats till vad nu, mångenstädes sedan flera år tillbaka, är fallet — helt skola avlönas av vederbörande rekvirent eller jordinnehavare. Därtill kommer ytterligare att härav, enligt lantbruksstyrelsens mening, lätt skulle kunna bliva en följd, att förmännen betraktade sig såsom fullt självständiga arbetstagare, vilka ansåge sig berättigade såväl att taga anställning, var helst och när helst de funne det med sin fördel förenligt, som ock att av rekvirenten betinga sig villkor, som kanske onödigt betungade denne. Ordandet med täckdikningsförmännen skulle härigenom glida bort från den statliga ledningen, och den lika ansvarsfulla som ömtåliga kontrollen å arbetena komme därigenom att i hög grad inskränkas, vilket säkerligen ej allenast skulle skada det för handen varande arbetet utan även genom

exemplet och följderna av de sålunda vidtagna otillfredsställande åtgärderna verka hämmande på täckdikningsarbetenas framtida utveckling.

Då inga andra täckdikningsarbeten under de närmaste åren torde komma till utförande än de här ifrågakarande med statsmedel understödda, torde man kunna utgå från, att de hushållningssällskap, som nu hava täckdikningsförmän i sin tjänst anställda, skola befinnas villiga att ställa dem till förfogande för vederbörande odlingsråd, något varom den föreslagna odlingskommittén torde böra erhålla i uppdrag att med respektive hushållningssällskap träffa närmare överenskommelse.

Förutom dessa täckdikningsförmän torde, om täckdikningsarbetena komma att bedrivas i den av produktionskommittén beräknade omfattningen, ytterligare omkring 130 förmän komma att visa sig erforderliga, vilkas avlöning, då bidrag härtill icke från hushållningssällskapen torde kunna påräknas, måste bestridas av staten och vederbörande rekvisit. I betraktande av de nu rådande dyra tiderna och höga arbetspriserna, samt i övrigt med hänsyn till ovissheten om täckdikningsarbetets varaktighet under den bästa arbetstiden av 120 dagar om året, då förmännen skola vara att tillgå för täckdikningarnas utförande, synas dessa nyantagna, i hushållningssällskapens tjänst ej anställda förmän böra av statsmedel tillförsäkras dels ett årsarvode av i medeltal minst 150 kronor dels ett dagsarvode under en beräknad arbetstid av cirka 120 dagar av 3 kronor för dag. Därjämte torde vid deras anställande böra bestämmas det ytterligare dagsarvode, varmed rekvisiten kan anses böra bidra till deras avlöning. Mot ovan angivna ersättning kan visserligen invändas, att de nya förmännen ej kunna hava den erfarenhet och vana vid täckdikningsarbetenas utförande, som de av hushållningssällskapen anställda, men antagas kan dock, att verkligt goda tillfälliga förmän ej kunna i hast anskaffas, om de ej tillförsäkras förmåner, som kunna göra dem villiga att lämna andra befattningar för att mottaga den nu omnämnda mera osäkra anställningen.

Till de sålunda omnämnda 130 förmännen skulle alltså för år erfordras statsmedel till belopp av $130 \times 150 + 130 \times 120 \times 3 = 19,500 + 46,800 = 66,300$. Sammanlagda statsbidraget för 3 år skulle alltså utgöra 198,900 kronor.

Då emellertid det av produktionskommittén till bestridande av vissa årliga omkostnader beräknade beloppet, 1,234,200 kronor, enligt lantbruksstyrelsens mening ej torde för ändamålet komma att helt tagas i anspråk, synes det lantbruksstyrelsen, att vid en förhöjning av detsamma till i runt tal 1,350,000 kronor tillräckliga medel skulle komma att finnas tillgängliga för bestridande jämväl av erforderliga utgifter för här ifrågakarande täckdikningsförmän.»

Vid detta lantbruksstyrelsens utlåtande har fogats reservation av Reservation. byråchefen Egerström av följande huvudsakliga innehåll.

Reservanten ansåge, att varken nyodlingar eller täckdikningar vore sådana åtgärder, som i regel borde vidtagas för undanröjande av de svårigheter i avseende å folkförsörjningen, som för närvarande råda. Väl hade han kunnat biträda lantbruksstyrelsens förslag om utvidgat användande och ökning av täckdikningslånefonden, men detta hade berott därpå, att det icke då varit fråga om att genom understöd utan återbetalningsskyldighet locka jordbrukarna till täckdikningsföretag utan möjliggöra sådana genom beredande av erforderligt kapital för ändamålet medelst lån på billiga villkor, varvid i återbetalningsskyldigheten legat korrektivet

mot att täckdikningen förekomme i andra fall än där den utan olägenhet kunde ske, på samma gång lantmannen därigenom på ett lämpligt sätt uppmuntrades till dylika företag samt det högst olyckliga och obehövliga understödsgivandet undvekes.

Vad lantmannen under förhandenvarande förhållanden saknade vore icke heller penningmedel, ty han finge väl betalt för sina produkter, utan vissa delar av realkapitalet, som han endast med svårighet kunde erhålla, såsom tillräckligt med dragare, vissa redskap, gödselmedel, erforderligt utsäde m. m. Allt detta liksom den skolade arbetskraften hade lantmannen även med skänker från statens sida svårt att anskaffa. Skänkerna avsåge därför förmodligen närmast att uppmuntra lantmännen till de åtgärder, man ville framkalla. Detta vore dock enligt reservantens åsikt icke rätta vägen för vinnandet av sagda mål.

Den rådande misstämningen bland lantmännen upphävdes eller dämpades icke genom penninggåvor eller räntefria lån, som icke vore nödvändiga och icke begärdes, utan genom en förtroendefull ledning av dyrtidsåtgärderna, lämnad av sakkunniga, med lantmännens yrke och vanor förtrogna personer, anställda av staten eller hushållningssällskapen. Det komme också att straffa sig självt, om den centrala myndighet, som eljest hade hand om statsåtgärderna för lantbrukets höjande, samt hushållningssällskapen, såsom föreslaget blivit, ställdes om icke alldeles utanför så dock jämförelsevis främmande för dyrtidsåtgärderna och dessa lämnades i händerna på tillfälliga organisationer utan samma förutsättningar för uppgiften.

Till nu lämpliga direkta åtgärder för produktionens höjande borde icke annat än i undantagsfall räknas ökande av åkerarealen genom nyodlingar eller åkerns förbättrande genom täckdikningar, för vilka ändamål de vanliga anslagen och fonderna stode till buds, utan åkerns samt betesmarkernas omsorgsfullare skötsel genom gödsling, djupplöjning, användande av förbättrat utsäde, noggrant aktgivande på och iakttagande av alla för växtkulturen viktiga faktorer, stegring av arbetsledningens uppmärksamhet och inriktande på de viktiga uppgifter, varom nu vore fråga, anskaffande av arbetskraft samt utensilier för jordbrukets räkning m. m. Dessa åtgärder skulle avse att under lantbruksstyrelsens ledning genom hushållningssällskapen och deras förvaltningsutskott söka dels giva lantbrukarna ingående upplysning och ledning vid samarbetet med de redan inrättade dyrtidsorganisationerna till undvikande av misstag och övergrepp från båda hållen dels ock genom uppmuntran och behövliga anvisningar på frivillighetens väg förmå lantmännen att vidtaga lämpliga åtgärder för ökande av sin produktion så mycket som möjligt under kristiden och använda de av staten redan lämnade understöden härtill i fonder och anslag.

För att vinna detta mål borde såväl inom lantbruksstyrelsen som hos hushållningssällskapen dyrtidsorganisationer bildas med anlitande av statsmedel.

Framställning av svenska mosskulturföreningen.

I en till mig ställd skrift har svenska mosskulturföreningen framhållit betydelsen av att vid genomförandet av det utav produktionskommittén avgivna förslag till åtgärder för främjande av täckdikning särskilt förbättrande av torrläggningen å mossodlingar medels täckdikning ägnades all möjlig uppmärksamhet. Föreningen har tillika anfört, att till följd av torvjordens från andra jordslag mycket avvikande egenskaper avdikningen på dessa jordar, vare sig denna skedde genom öppna eller

täckta diken, måste utföras på annat sätt än på fastmarksjorden och att felan härutinnan både genom för svag eller stark torrläggning kunde bli ganska ödesdigra, om man ej härvid förefore på rätt sätt. Under återopande av att föreningen under sin mångåriga konsulterande verksamhet vunnit ganska stor erfarenhet i härtill hörande frågor har föreningen förklarat sig villig att, i den utsträckning detta vore möjligt, ställa sina arbetskrafter till förfogande genom att dels genom sina kulturingenjörer medverka vid de kurser, som skulle anordnas för utbildande av dikningsförmän, dels lämna råd vid uppgörande av dikesplaner samt vid granskning av desamma, när detta gällde moss- och myrmarker.

Lantbruksstyrelsen har i utlåtande häröver den 6 mars 1918 anfört, att föreningens sålunda gjorda erbjudande vore värt allt beaktande. Genom de organisationer, som av produktionskommittén föreslagits, syntes emellertid betryggande åtgärder för sakkunskapens tillvaratagande vara vidtagna, i det att därvid vederbörande råd eller nämnder skulle äga rätt att, när de så funne skäligt, inhämta den sakkunskap samt de upplysningar, som i varje särskilt fall kunde anses erforderliga. I den mån experter sålunda i vissa frågor kunde behöva anlitas, skulle säkerligen dessa råd eller nämnder icke försumma att begagna sig härav. Mosskulturföreningens intresse för avdikning av mossar vore i allmänhet känt i hela landet. Dess erfarenhet i hithörande frågor komme därför antagligen att av vederbörande inhämtas, när så kunde vara behöfligt.

Föreningen Sveriges jordbrukskonsulenter har i en till mig riktad framställning vänt sig mot produktionskommitténs uttalande, att ledningen vid täckdikningsplanernas upprättande och täckdikningens utförande, kontrollen över arbetet m. m. borde i främsta rummet anförtros åt lantbruksingenjörerna. Föreningen har framhållit, att dylika arbeten flerstädes utförts av jordbrukskonsulenter och länsagronomer, och befarat, att, om kommitténs förslag bleve oförändrat antaget, dessa arbeten skulle fräntagas nyssnämnda personer. Föreningen har föreslagit, att sagda arbeten måtte kunna anförtros »åt den person, som med erkänd förmåga under flera år varit ledare av täckdikningsarbete inom länet, d. v. s. lantbruksingenjör, jordbrukskonsulent, länsagronom eller annan lämplig person». Tillika har föreningen ansett det olämpligt, att, såsom kommittén föreslagit, arvudet för ledarskapet sattes högre för lantbruksingenjörer än för andra och hemställt, att det måtte utgå efter lika grunder för alla.

Framställning av föreningen Sveriges jordbrukskonsulenter.

I avgivet utlåtande har lantbruksstyrelsen förklarat denna framställning icke föranleda något särskilt yttrande utöver vad styrelsen anført i sitt utlåtande den 2 mars 1918.

Departements-
chefen.

Med anledning av produktionskommitténs ovan återgivna framställning har frågan om understödandet från statens sida av täckdikningsföretag kommit i ett annat läge än vid tiden för statsverkspropositionens avlåtande. Såsom jag förut erinrat, yttrade jag då, att de nuvarande bestämmelserna angående lån från täckdikningslånefonden syntes böra i åtskilliga hänseenden förändras dels med hänsyn till inträdda prisstegringar och dels även eljest i syfte att främja utförandet av täckdikningsföretag. Jag avsåg härvid icke direkt förhållandena under kristiden utan ansåg de ifrågasatta förändringarna i varje fall behövliga, ehuruval jag naturligtvis icke förbisåg betydelsen av att de bleve genomförda så snart som möjligt och kunde bidra att under kristiden öka jordbrukets produktionsförmåga.

Produktionskommitténs förslag däremot tager uteslutande sikte på kristidsförhållandena och åsyftar kraftiga åtgärders vidtagande för åstadkommande av en stark ökning av täckdikningen under de närmaste åren. Jag anser i likhet med kommittén, att täckdikningen är under nuvarande förhållanden särskilt förtjänt av uppmuntran. Det kan befaras, att på grund av nuvarande starkt stegrade kostnader ett grundförbättringsarbete av detta slag, vilket först småningom ger full ersättning för kostnaderna, kommer att utan sådan särskild uppmuntran underlåtas eller åtminstone i hög grad inskränkas under de närmaste åren. Jag biträder därför tanken på vidtagande från statens sida av särskilda åtgärder i nu angivet syfte.

Om genom dylika särskilda åtgärder något väsentligt skall bliva utträttat, måste uppenbarligen — såsom också kommitténs förslag innebär — vida större förmåner genom dem erbjudas jordbrukarna än som rimligtvis kunna erhållas genom lån ur den nuvarande lånefonden, även om villkoren för sådana lån förändras så, att de bliva fördelaktigare än nu samt lånen göras tillgängliga i större utsträckning än för närvarande. Lånen från täckdikningslånefonden måste nämligen, då denna fond är avsedd att bestå även efter kristidens slut, anordnas efter förhållandena under mera normala tider. Lantbruksstyrelsen har på grund härav framhållit, att den nuvarande lånefonden icke torde komma till användning under de år, de särskilda kristidsunderstöden för täckdikningsfrämjande finnas att tillgå. Detta styrelsens uttalande utgår från att enligt produktionskommitténs förslag särskilt för ändamålet anslagna medel

skola användas enligt andra regler och genom andra organ än som äro föreskrivna beträffande täckdikningslånefonden och att sålunda kristidsanordningarna på ifrågavarande område skola göras fullständigt fristående från fonden.

Det kunde visserligen tänkas, att den nu bestående lånefonden så utvecklades och lånevillkoren så förändrades, att den kunde — eventuellt jämte särskilda på annat sätt beredda förmåner — fullt ut tjäna det syftsmål, varom nu är fråga, nämligen att forcera täckdikningsarbetet under kristiden i folknäringsens intresse. Genom en dylik anordning skulle vinnas, att lånerörelsen, som ju medför skyldighet till återbetalning under en följd av år, kunde fortgå som vanligt, under det att de särskilda ytterligare kristidsförmåner, som må hava beviljats, kunde indragas i mån som kristiden upphörde. Kristidsåtgärderna skulle då allenast utgöra vissa tillfälliga tillägg till de för normala förhållanden avsedda bestämmelserna. Då emellertid utlåningssumman från fonden för de närmaste åren även i detta fall säkerligen måste bestämmas avsevärt högre än som kan anses erforderligt för vanliga förhållanden, skulle fonden vid användande av denna metod antagligen behöva göras ganska väsentligt större än som vore nödvändigt för en normal utlåning i framtiden. För övrigt synes det sannolikt, att även i avseende å själva lånen vissa av kristiden föranledda jämkningar i de för vanliga förhållanden avsedda bestämmelserna skulle finnas böra vidtagas, och om detta visade sig nödvändigt, skulle den huvudsakliga fördelen av en anordning av nu senast ifrågasatt slag försvinna.

I betraktande av dessa förhållanden synes mig den av produktionskommittén föreslagna utvägen, nämligen genomförandet av särskilda, fristående anordningar för täckdikningens kraftiga befordrande under nu rådande förhållanden, vara den lämpligaste. När lantbruksstyrelsens förenämnda uppfattning, att täckdikningslånefonden då icke torde komma att under de närmaste åren få någon egentlig användning till nya lån, synes riktig, lärer någon särskild anledning att redan nu företaga en revision av villkoren och bestämmelserna för lån ur denna fond icke förefinnas utan torde därmed kunna tillsvidare anstå, varigenom även vinnes, att de erfarenheter, som kristidsåtgärderna på ifrågavarande område må medföra, kunna tillgodogöras vid revisionen. Ej heller lärer det då vara av behovet påkallat att, såsom i statsverkspropositionen beräknats, anslag till kapitalökning för nämnda fond anvisas för år 1919 utan bör frågan om dylikt anslag få förfalla.

Vad därefter vidkommer de av produktionskommittén föreslagna särskilda åtgärderna, vill jag först uttala min anslutning till kommitténs

åsikt, att desamma icke böra, liksom de nuvarande lånen från täckdikningslånefonden, begränsas till att utgå endast till innehavare av mindre jordbruk, utan böra de avse alla jordbrukare samt både större och mindre gårdar.

Kommitténs förslag innefattar, att till vissa mindre täckdikningsföretag skulle utgå statsbidrag utan återbetalningsskyldighet, under det att till större dylika företag skulle kunna beviljas räntefria lån. Mot detta förslag synes först kunna invändas, att själva täckdikningsföretagets storlek icke torde vara lämplig grund för användandet av olika understödsformer. Kommittén synes hava hämtat stöd för denna uppdelning däruti, att större företag kräva större kapitalutlägg. Men det bör bemärkas, att för en mindre jordbrukare kan ett mindre företag betyda, relativt taget, fullt ut lika stort och ofta större kapitalutlägg än ett mer omfattande företag för en större jordbrukare. Då dessutom av kommitténs framställning synes framgå, att kommittén ansett det föreslagna bidraget utan återbetalningsskyldighet innebära större understöd än de räntefria lånen, bör observeras, att även en innehavare av större jordbruk kan utföra ett täckdikningsföretag av den mindre omfattningen och att det särskilt under nuvarande tider, med dyra arbets- och materialpris, är ganska sannolikt, att även på åtskilliga större egendomar täckdikningar under ett år begränsas till den av kommittén som villkor för statsbidraget angivna arealen av högst 6 hektar. Att dessa större jordbrukare skola av sådant skäl åtnjuta det såsom mera frikostigt avsedda direkta understödet, synes icke lämpligt. Jag anser därför, att, ifall någon gräns skall sättas, denna icke bör rätta sig efter själva företagets storlek utan efter storleken av det jordbruk den person innehar, som låter utföra arbetet.

Emellertid hyser jag starka betänkligheter mot själva det föreslagna medgivandet av bidrag utan återbetalningsskyldighet. Ett fortsättande — ehuru med vissa avvikelser — på den genom inrättandet av täckdikningslånefonden inslagna vägen att utlämna lån anser jag vara att föredraga. Därest, såsom jag ämnar föreslå, dessa lån utlämnas på särdeles goda villkor, böra de utgöra en kraftig uppmuntran till företagande av täckdikningsarbeten. Jag har för denna ståndpunkt det särskilda skälet, att det av kommittén föreslagna bidraget utan återbetalningsskyldighet till en tredjedel av kostnaden — om det än efter matematisk uträkning må representera en något större förmån än ett hela kostnaden motsvarande räntefritt lån, som återbetalas genom amorteringar med en femtedel under vart och ett av det tredje till och med sjunde året, — dock för bidragsmottagaren nödvändiggör att annor-

ledes anskaffa de återstående två tredjedelarna. Detta kan säkerligen understundom bliva förenat med svårigheter. Om anskaffandet sker genom lån, måste säkerhet ställas och redan från början ränta betalas, vilket med nu gällande höga räntefot lätteligen kan i hög grad förminska värdet av att en tredjedel av kostnaden erhålles utan återbetalningsskyldighet. Det synes mig därför finnas skäl för antagande, att ett medgivande av statsbidrag enligt kommitténs förslag ingalunda skulle utgöra en så kraftig eggelse till igångsättande av täckdikningsföretag, som kommittén antagit. Helt annorlunda förhåller det sig med de räntefria lånen, genom vilka hela det erforderliga kapitalet erhålles på särdeles goda villkor. Jag vill därför tillstyrka, att det nu avsedda statsunderstödet må utgå till alla jordbrukare och alla företag i form av räntefria lån. Härigenom vinnes också, att bestämmelserna bliva avsevärt förenklade.

I likhet med vad kommittén förordat beträffande de av densamma ifrågasatta lånen, anser jag lån böra vid täckdikning medelst rör kunna utgå med hela kostnadsbeloppet och vid täckdikning med annat material med högst tre fjärdedelar av kostnaden, dock i varje fall endast intill viss högsta kostnad per hektar. Denna högsta kostnad har kommittén föreslagit vid användning av rör till i allmänhet 500 kronor för hektar, vilket belopp dock på grund av särskilda förhållanden skulle kunna höjas till 600 kronor per hektar, samt vid täckdikning medelst annat material än rör till 450 kronor för hektar. De av kommittén sålunda angivna maximibeloppen synas mig väl höga. För min del anser jag, att synnerligast som arbetet nu torde böra främst avse sådan jord, där täckdikningen är jämförelsevis lätt och därför kan omfatta större areal, maximibeloppet för den kostnad, som må kunna läggas till grund för statsbidraget, icke i något fall bör få överstiga 500 kronor per hektar, då rör användas, och 400 kronor per hektar vid användning av annat material. Jag vill för jämförelse härmed erinra, att lån från den nuvarande täckdikningslånefonden beviljas blott till 70 procent av kostnaden, då rör användas, och till 50 procent, när annat material begagnas. Något maximum per hektar är ej bestämt för dylika lån. Däremot föreskrives visst lånemaximum för den enskilde låntagaren. Sådant lånemaximum bör nu icke stadgas. Då emellertid den totala lånesumman för hela riket under visst år måste begränsas till visst belopp, läser böra föreskrivas, att lånen skola främst tillgodokomma dem, som hava mest behov därav, och därav kan även följä, att lånebeloppen för de enskilda låntagarna måste reduceras. För återbetalande av erhållet lån bör nöjaktig säkerhet ställas av låntagaren.

I betraktande av den stora fördel ränthefriheten innebär synes icke något vara att erinra mot att för ifrågavarande lån bestämmas en kortare amorteringstid än för lånen från den nuvarande fonden och att alltså, såsom kommittén föreslagit, lånen skola, sedan de innehafts under två år, återbetalas med en femtedel under vart och ett av de följande fem åren.

Kommittén har särskilt berört förhållandena, när täckdikningsarbete utföres å en utarrenderad fastighet, och föreslagit, att, i det fall att jordägaren jämlikt bestämmelserna i 2 kap. 17 § i lagen om nyttjanderätt till fast egendom bestrider kostnaderna för rören, endast halva lånet skulle utgå till brukaren och andra hälften till jordägaren. Då lånesumman ju icke bör överstiga kostnaden, grundar sig detta förslag på det antagandet, att värdet av rören motsvarar halva kostnaden för täckdikningen. Om än detta torde såsom allmänt medeltal vara ungefär riktigt, kunna dock i enskilda fall avsevärda avvikelser inträffa, vilka kunde medföra, att en låntagare härigenom finge lån utöver sina kostnader. Jag anser det därför lämpligare, att lånet i nu angivet fall på ansökan delas mellan jordägaren och brukaren i förhållande till varderas beräknade kostnader. Därest ansökan i dylikt fall inkommer endast från arrendatorn, kan lånets belopp tydligen ej sättas högre än som motsvarar arrendatorns kostnader med avdrag för vad han sedermera enligt lag äger utbekomma av jordägaren.

Kommittén har i sammanhang härmed uttalat att, därest den återstående arrendetiden skulle understiga sju år, frågan om lånets återbetalning borde bero av överenskommelse mellan jordägaren och arrendatorn. Jag vill med anledning härav erinra, att den nuvarande bestämmelsen i villkoren för lån ur täckdikningslånefonden, att lån må kunna utgå till brukare under förutsättning, att dennes återstående brukningstid omfattar minst tio år, det år lånet utlämnas oräknat, tillkommit enligt beslut av 1913 års riksdag på grund av motion, varvid riksdagen uttalade, att huvudsaken syntes vara, att brukaren själv finge under brukningstiden njuta frukterna av företaget. I betraktande av de förändrade regler, enligt vilka de nu ifrågasatta lånen för täckdikningens främjande böra utgå i jämförelse med lånen ur täckdikningslånefonden, särskilt därutinnan att de icke äro begränsade blott till mindre jordbrukare, och då huvudsyftet nu är att hastigt söka få till stånd en omfattande täckdikning, synes mig kommitténs ståndpunkt i denna fråga kunna godkännas, enligt vilken den återstående arrendetidens längd icke bör utöva någon inverkan på frågan om låns beviljande. Då en brukare, som har blott några få år kvar av arrendetiden, väl torde vara mindre benägen att vidtaga täckdikningsarbeten och iklåda sig betalningsskyl-

dighet därför, torde det vara i jordägarens intresse att bringa företaget till stånd genom att i form av överenskommelse med brukaren exempelvis övertaga viss del av dennes betalningsskyldighet. Jordägaren kan sedan, om han så finner lämpligt, söka ersättning härför av en ny brukare.

Såsom kommittén uttalat synas innehavare av ecklesiastika boställen böra kunna bliva delaktiga av nu ifrågakvarande lån. Detta bör även vara fallet med arrendatorer till kronoegendomar.

Kommittén föreslår, att lån skall utbetalas först sedan arbetet utförts och vederbörligen avsynats. Härigenom skulle emellertid låntagaren försättas i nödvändigheten att förskottera all kostnad för företaget och kanske härtill upplåna medel å annat håll. Detta synes mig kunna i betänklig mån hindra uppnåendet av det med statsunderstödet avsedda syftet. Jag håller före, att medel av lånet må kunna utbetalas i mån av utfört arbete, dock endast i samma förhållande, vari lånet står till den beräknade kostnaden, och att minst en fjärdedel städse bör inestå, till dess hela arbetet avsynats och godkänts.

Kommitténs förslag innebär, att lånen skola av vederbörande odlingsråd utlämnas direkt till låntagarna och att alltså det vid lån ur täckdikningslånefonden och ett flertal andra statslånefonder till jordbrukets gagn använda systemet med ekonomiskt ansvariga låneförmedlare icke skall i detta fall komma till användning. Jag vill icke bestrida, att vissa skäl kunna anföras för en sådan direkt utlåning. Särskilt kan det befaras, att hos låneförmedlare — vare sig hushållningssällskapen eller tilläventyrs andra organisationer, som kunde tänkas bli använda för ändamålet, — betänkligheter kunna yppa sig mot att övertaga det omedelbara betalningsansvaret gent emot staten för de ganska stora belopp, som nu skulle tillfälligtvis under kristiden behövas. Mot dessa skäl böra emellertid vägas de svårigheter en direkt utlåning skulle medföra, särskilt i betraktande av att det säkerligen blir fråga om ett mycket stort antal lån på i genomsnitt ett jämförelsevis mindre belopp vart och ett. Ävenså bör det beaktas, att man väl bör kunna antaga, att den kristidsorganisation, varav odlingsråden utgöra ett led, icke skall behöva bibehållas i verksamhet under hela den tid av sju år, under vilken återbetalningen skall ske, och då skulle man bliva nödsakad att anordna särskilda utvägar för övertagande av odlingsrådets verksamhet i detta hänseende. Efter överbägande av på frågan inverkan de särskilda omständigheter har jag funnit mig böra tillstyrka, att även i detta fall systemet med ekonomiskt ansvariga mellanhänder vinner tillämpning, och synes det naturligast, att hushållningssällskapen, vilka

förmedla de nuvarande täckdikningslånen, även i detta fall anlitas såsom låneförmedlare.

Jag åsyftar emellertid icke, att genom en sådan anordning den för kristidsåtgärder nyligen inrättade särskilda odlingsorganisationen skall berövas medverkan och inflytande å nu förevarande frågor. En sådan medverkan synes mig tvärtom icke blott i hög grad lämplig utan även nödvändig för att saken skall kunna bedrivas med all önskelig kraft och skyndsamhet. Denna organisation, som sträcker sina grenar in i varje kommun och som har till syfte att samla alla krafter till ett energiskt arbete på jordbruksproduktionens ökande, bör enligt min mening vara synnerligen ägnad att taga hand om frågor av detta slag. I likhet med kommittén anser jag alltså det böra tillkomma odlingsnämnderna att med jordbrukarna inom vederbörande kommun samråda angående igångsättande av täckdikningsföretag samt tillhandagå med anvisningar och råd, biträda vid begäran om förordnande av förrättningsman och vid sökande av lån samt vid anskaffande av rör och arbetskrafter m. m. Denna verksamhet tillkommer på ett naturligt sätt odlingsnämnderna enligt deras allmänna iustruktion och kan uppenbarligen bedrivas oberoende av om lånen förmedlas genom hushållningssällskapen eller utgå i annan ordning.

Vad därefter vidkommer odlingsråden, vilka enligt kommitténs förslag skulle äga bevilja lånen och utöva åtskilliga andra funktioner beträffande nu ifrågakarande åtgärder, är att märka, att dessa råd äro i sin helhet tillsatta av hushållningssällskapens förvaltningsutskott och alltså kunna på visst sätt anses såsom sällskapens egna organ. Om nu hushållningssällskapen bliva ekonomiskt ansvariga låneförmedlare, är det givet, att åt de särskilda sällskapen själva måste överlätas att besluta, genom vilket organ de vilja utöva denna lånerörelse, men det synes ligga mycket nära till hands att, så länge odlingsråden fungera, sagda uppgift uppdrages åt dem. Om odlingsråden upphöra före avvecklingen av nu ifrågakarande lånerörelse, lära deras uppgift i avseende å utestående lån kunna utan större svårighet övertagas av förvaltningsutskottet eller särskild nämnd. Jag vill framhålla, att då kostnaderna för odlingsrådets verksamhet bestridas av statsmedel, denna låneförmedling icke bör för sällskapen medföra några förvaltningsutgifter, ifall bestyret därmed uppdrages åt sagda råd. I vilket fall som helst synes det mig lämpligt, att låneansökningar ingivas till odlingsrådet, som, ifall det icke självt kan i sista hand besluta därom, med eget yttrande överlämnar ansökningarna till det organ, åt vilket hushållningssällskapet uppdragit

beslutanderätten. Odlingsråden böra i varje fall handlägga övriga frågor beträffande nu ifrågavarande täckdikning än som röra själva utlåningen.

Det är emellertid givet, att denna lånerörelse liksom varje annan, som sker genom ansvariga låneförmedlare, kan för förmedlaren medföra viss ekonomisk risk. Några särskilda bestämmelser för lindrande av sådan risk vid vanliga täckdikningslån finnas visserligen icke meddelade, men med hänsyn till den jämförelsevis stora omfattning, den nu ifrågasatta lånerörelsen är avsedd att vinna under en kort tidsperiod, anser jag motsvarande förfaringssätt böra tillämpas som beträffande lån ur fiskerilånefonden, dock med viss förändring, vartill jag strax återkommer, och att alltså riksdagens medgivande bör utverkas till att, där å utlämnat lån uppkommit förlust, Kungl. Maj:t må på framställning av vederbörande hushållningssällskap och efter prövning av de i varje fall förekommande omständigheter äga att av fondens medel anvisa gottgörelse för den lidna förlusten med skäligt belopp. Skiljaktigheten skulle i så fall bliva, att låneförmedlarna i detta fall kunde få hela förlusten ersatt, under det att förluster å fiskerilån kunna ersättas endast till hälften.

Då det är önskvärt, att bestämd skillnad iakttages mellan nu ifrågavarande lån och lånen ur täckdikningslånefonden, isynnerhet om de förra, såsom jag föreslår, skola liksom de senare förmedlas av hushållningssällskapen, synes åt den nu ifrågavarande lånerörelsen böra givas en särskild, så kortfattad och användbar beteckning som möjligt. Jag vill föreslå, att den nya fonden kallas dräneringsfonden, lånen till hushållningssällskapen statslån ur dräneringsfonden och lånen till jordbrukare dräneringslån.

Enligt kommitténs förslag skulle ledningen vid täckdikningsplanernas uppgörande och arbetets utförande, kontrollen m. m. i främsta rummet anförtros åt lantbruksingenjörerna men, om så befundes lämpligt, kunna efter odlingsrådets bestämmande uppdragas även åt jordbrukskonsulent, länsagronom eller annan lämplig person. Lantbruksstyrelsen har såväl i sin skrivelse den 19 februari 1918 som i sitt utlåtande över kommitténs förslag gjort gällande, att åtminstone vid vissa större företag, då tegelrör användas, endast lantbruksingenjörer borde anlitas såväl såsom förrättningsmän, varvid dessa dock skulle till sin hjälp äga nödiga biträden, som ock för planernas granskning före beviljandet av lån. Då en sådan bestämmelse skulle kunna medföra, att andra lika viktiga förrättningar — exempelvis sådana som avse utförandet av större vattenavledningsföretag — bleve undanskjutna, enär lantbruksingenjörerna icke kunna medhinna alla dessa förrättningar, och då

frågan om biträden åt lantbruksingenjörerna nu är under utredning, finner jag det icke tillrådligt att nu stipulera en så strängt inskränkande föreskrift, som lantbruksstyrelsen föreslagit, utan anser, att det bör stå odlingsråden fritt att anlita vem helst av de av kommittén angivna förrättningsmän, som odlingsrådet finner lämpligt, för att ändamålet må vinnas både hastigt och säkert.

Såsom jag i annat sammanhang framhållit synes någon befogenhet att direkt förordna lantbruksingenjör att utföra förrättning icke böra tillkomma odlingsråd, utan bör framställning om förordnande därtill göras hos vederbörlig myndighet.

Kommittén har vidare föreslagit, att till förrättningsmän och tekniska biträden åt dessa skall utgå ersättning av statsmedel enligt särskilda föreslagna grunder. Härutinnan är jag så till vida enig med kommittén, som jag anser, att, då nu ifrågavarande arbetens påskyndande är särskilt angeläget, extra ersättning bör beviljas sagda personer för deras biträde därvid och att staten bör bestrida densamma. Såsom kommittén erinrat, äger nu lantbruksingenjör enligt arvodestaxan den 1 oktober 1886 att för av honom verkställd undersökning uppbära av den, som påkallat förrättningen, arvode med 4 kronor 50 öre om dagen. Kommittén föreslår nu för lantbruksingenjörerna ett dagtraktamente av statsmedel av 20 kronor för dag. Huruvida enligt kommitténs mening jämväl nyssberörda arvode skulle fortfarande utgå, framgår ej tydligt. Jag vill erinra, att fråga väckts om omarbetning av förenämnda arvodestaxa och att denna fråga, som har nära beröringspunkter med den jämväl väckta frågan om revidering av lantmäteritaxan, är föremål för utredning av de särskilt tillkallade lantmäterisakkunniga. Då dessa frågor icke torde kunna inom den närmaste framtiden bliva föremål för slutligt avgörande, bör man nu utgå från, att den nuvarande arvodestaxan för lantbruksingenjörer åtminstone ännu någon tid blir gällande. Med hänsyn till önskvärldheten av att få förrättningar av nu ifrågavarande slag till stånd i stor utsträckning och för att förebygga, att på grund av de rekvirenten åliggande kostnader dessa förrättningar kanske nästan uteslutande uppdragas åt andra förrättningsmän än lantbruksingenjörer, synes mig rekvirenten böra befrias från att gälda det nu bestämda dagarvudet av 4 kronor 50 öre. Under erinran att lantbruksingenjörerna åtnjuta resekostnads- och traktamentsersättning efter fjärde klassen i resereglementet, och att för odlingsrådets ledamöter i anslutning till vad produktionskommittén föreslagit numera bestämts dagtraktamente efter tredje klassen samt ersättning för själva resekostnaderna efter fjärde klassen, anser jag mig ej kunna för lantbruksingenjörerna, som

ju äro avlönade statstjänstemän, tillstyrka högre dagtraktamente vid nu ifrågavarande förrättningar och därav föranledda resor än efter tredje klassen, ej heller för själva resekostnaderna högre ersättning än efter fjärde klassen. Enligt numera fattat beslut utgår dagtraktamente enligt rese-reglementets tredje klass med 14 kronor, vilket belopp alltså bör tillgodokomma lantbruksingenjörerna, varemot det nuvarande dagarvode för förrättningsdagar av 4 kronor 50 öre bör bortfalla.

Till jordbrukskonsulenter och andra, när de i stället för lantbruksingenjörer äro förrättningsmän, torde böra vid dessa förrättningar och resor såväl dagtraktamentet som själva resekostnadsersättningen utgå efter fjärde klassen i resereglementet. Dagtraktamentet blir då 11 kronor. Något dagarvode till dessa förrättningsmän bör icke få avfordras rekvisitent.

Enligt gällande arvodestaxa gäldas resekostnads- och traktamentsersättning till lantbruksingenjör för resa till och från förrättning av statsmedel, ifall förrättningen är upptagen i fastställd resplan, men eljest av rekvisitenten. Vid nu ifrågavarande förrättningar och av desamma föranledda resor böra, såsom jag redan antytt, samtliga dagtraktamenten och resekostnadsersättningar såväl till lantbruksingenjörer som till andra förrättningsmän gäldas av statsmedel. I olikhet med kommittén anser jag emellertid, att rekvisitenten bör utan ersättning tillhandahålla skjuts från närmaste järnvägs- eller ångbåtsstation eller gälda kostnaden för dylik skjuts.

Behovet av tekniska biträden till förrättningsmännens förfogande torde vara tydligt, enär dessa eljest icke torde kunna medhinna arbete i avsedd utsträckning. Dagtraktamente och reseersättning böra till dessa biträden utgå av statsmedel, beträffande skjuts dock med nyss nämnd inskränkning. Kommittén har föreslagit dagtraktamente av 12 kronor. Jag anser emellertid, att såväl traktamente som reseersättning bör utgå till dessa biträden efter resereglementets femte klass, varigenom dagtraktamentet blir 9 kronor.

Det torde vara uppenbart, att nu omförmälda dagtraktamenten och resekostnadsersättningar böra utgå av statsmedel endast vid sådana företag, till vilka dräneringslån erhållas.

Kostnaden för de täckdikningsförmän, som äro erforderliga vid själva arbetets utförande, har kommittén ansett böra bestridas av jordinnehavaren, som dock skulle äga rätt att inräkna sådan kostnad i täckdikningskostnaderna. Härutinnan har lantbruksstyrelsen uttalat en avvikande mening. I likhet med lantbruksstyrelsen anser jag, att man kan utgå från, att de täckdikningsförmän, som redan nu finnas anställda hos hushållningssällskapen, skola komma att stå till förfogande vid nu

ifrågavarande företag. Anledning torde icke förefinnas att ifrågasätta, att kostnaderna för dessa förmän nu skola till någon del övertagas av staten, utan torde dessa kostnader böra bestridas i den ordning förut brukats. Utöver nämnda förmän, vilkas antal enligt lantbruksstyrelsens uppgift är 67, kräves emellertid ytterligare ett avsevärt antal. Beträffande dessa synes det mig lämpligast, att visst årsarvode betalas av statsmedel, varemot det dagarvode, som må tillkomma dem, och vars belopp vederbörande odlingsråd bör äga bestämna, bör gäldas av rekvisrenten, dock med rätt för denne att inräkna denna utgift i täckdikningskostnaden. Jag kan således icke ansluta mig till lantbruksstyrelsens förslag, att dagarvodet till täckdikningsförmännen skulle bekostas delvis av staten och delvis av rekvisrenten, och finner desto mindre anledning därtill, som jag anser det av lantbruksstyrelsen föreslagna årsarvodet av i medeltal 150 kronor vara alldeles för lågt beräknat och böra väsentligt höjas, varigenom statens andel i kostnaderna för dessa förmän ökas. Då styrelsen uppgivit, att för hushållningssällskapens täckdikningsförmän årsarvodet kan gå upp ända till 800 kronor och i allmänhet håller sig vid 200—250 kronor, synes man, särskilt i betraktande av nuvarande höga arbetspriser, icke böra för de nyantagna förmännen räkna med lägre medelavlöning i form av årsarvode än 300 kronor.

En viktig förutsättning för ett gott resultat av täckdikningsarbetena är att förmännen, vilka skola å arbetsplatsen övervaka hela arbetet och själva utföra de delar därav, som kräva största skickligheten och noggrannheten, besitta fullt tillräcklig vana och sakkunskap härför. Det synes mig därför vara av stor betydelse, att sådana utbildningskurser, som kommittén föreslagit, komma till stånd så snart som möjligt och i erforderlig utsträckning. Även efter kristidens slut kommer det säkerligen att visa sig särdeles gagneligt att hava ett väsentligt ökat antal skickliga täckdikningsförmän att tillgå. Kostnaden för kurserna böra givetvis bestridas av statsmedel.

Kommittén har vidare föreslagit, att särskild ersättning av statsmedel skulle utgå till ledaren av täckdikningsarbetet för upprättandet av täckdikningskarta och därtill hörande arbeten, vilken ersättning föreslagits till 1 krona per hektar. Med anledning härav vill jag erinra, att enligt förberörda arvodestaxa lantbruksingenjör äger av vederbörande rekvisrent uppbära 50 öre per hektar för täckdikningskarta i skala av minst 1:4,000, som upptager dikens läge och med horisontalkurvor anger markens lutning samt lämnar beräkning av erforderliga rördimensioner. Huruvida kommittén åsyftat, att denna ersättning nu skulle upphöra, synes ovisst. För min del kan jag ej finna annat, än att det bör åligga

jordinnehavaren att, därest han önskar täckdikningskarta, gälda ersättning härför. Då emellertid sagda ersättning numera synes vara alltför låg, vill jag tillstyrka, att den höjes till 1 krona för hektar. Detta belopp bör av jordinnehavaren gäldas även då kartan upprättas av annan än lantbruksingenjör.

Slutligen har kommittén ansett, att mätningssinstrument borde, i den mån sådana erfordrades, ställas till de tekniska biträdenas och täckdikningsförmännens förfogande. Under framhållande att detta bör ske i så begränsad utsträckning, som är förenligt med ändamålet uppnående, samt att instrumenten böra förbliva statens egendom och endast utlämnas till begagnande, intill dess staten finner lämpligt att använda dem på annat sätt eller avyttra dem, samt att Kungl. Maj:t bör äga meddela närmare föreskrifter angående dessa instruments utlämnande m. m., vill jag biträda detta kommitténs förslag.

Kommittén har föreslagit, att de nu ifrågasatta åtgärderna skola avse de tre åren 1918—1920. Ehuru väl jag i likhet med kommittén håller för antagligt, att förhållandena komma att under hela denna treårsperiod göra åtgärder av ifrågavarande slag från statens sida motiverade, anser jag det givetvis icke behövt, att redan nu medel anvisas till åtgärder, som skola utföras först under år 1920. Ej heller synes ett sådant anvisande redan nu vara påkallat därav, att täckdikningsplaner böra upprättas i förväg och arbetena i övrigt förberedas.

Då det emellertid givetvis är omöjligt att i förväg exakt beräkna lånerörelsens blivande omfattning under de särskilda åren, böra dels de erforderliga anslagen anvisas som reservationsanslag och dels fondens hela kapitaltillgång kunna utan inskränkning till visst belopp per år disponeras för det med fonden avsedda ändamål.

Kommittén har ansett sig kunna antaga, att för vart och ett av de tre åren skulle åtgå till statsbidrag och lån tillhoppa 5 miljoner kronor. I betraktande av den nu långt framskridna tiden och med hänsyn till att täckdikningen är beroende av befintlig tillgång å rör torde någon särdeles stor ökning i dessa arbeten under innevarande års vår och försommar knappast kunna påräknas. För de arbeten, som då kunna utföras, samt för täckdikningsarbeten under instundande höst torde ett belopp av inalles 3 miljoner kronor till räntefria lån få anses vara tillräckligt. För år 1919 torde däremot, då enligt mitt förslag statens understöd skall i varje fall bestå av lån intill hela kostnaden — dock inom vissa maximigränser — under det att kommittén beräknat, att största delen skulle utgå såsom bidrag endast till en tredjedel av kostnaden,

det av kommittén ifrågasatta beloppet, 5 miljoner kronor, böra höjas till 6 miljoner kronor. Efter en antagen medelkostnad av något över 400 kronor för hektar skulle för dessa 9 miljoner kronor kunna täckdikas 22,000 à 23,000 hektar. Dessa belopp böra anvisas bland utgifter för kapitalökning och utgå av tillfälliga lånemedel.

Vad beträffar övriga här ovan angivna ändamål böra medel därtill utgå från anslag under nionde huvudtiteln.

Kommittén har antagit, att ledarna till ett antal av 26 skola tagas i anspråk i medeltal 120 dagar om året. Mot denna beräkning har jag ej något att erinra. Dagtraktamenten och resekostnadsersättningar enligt förut av mig angivna grunder torde vad beträffar lantbruksingenjörerna, som ju äro statstjänstemän, kunna vid ifrågavarande förrättningar utgå från nionde huvudtitelns ordinarie förslagsanslag till rese- och traktamentspenningar. Detsamma gäller uppenbarligen för extra lantbruksingenjörer samt vikarier för nu nämnda tjänstemän. För bestridande av motsvarande kostnader för övriga förrättningsmän torde däremot särskilt anslag böra anvisas. Om man antager antalet av dylika förrättningsmän till 15, blir kostnaden för dagtraktamentena $15 \times 120 \times 11 = 19,800$ kronor för år. Till reseersättningar för samtliga 26 ledare har kommittén beräknat 50,000 kronor. Då denna summa synes mig ganska hög, torde för 15 förrättningsmän reseersättningarna icke behöva beräknas uppgå till mer än omkring 20,000 kronor.

Tekniska biträden har kommittén antagit skola anställas till ett antal av 100 och tjänstgöra i medeltal 120 dagar. Häremot har jag ej något att erinra. Särskilt anslag för bestridande av dessa biträdens resekostnads- och traktamentsersättningar synes vara av nöden. Kostnaden för deras dagtraktamenten blir $100 \times 120 \times 9 = 108,000$ kronor. Kommittén har beräknat deras reseersättningar efter 1,000 kronor för varje. Detta belopp synes mig väl högt och torde ett belopp av 80,000 kronor vara tillräckligt.

För bedrivande av täckdikningsarbetena i den av kommittén avsedda omfattningen har lantbruksstyrelsen beräknat, att utöver de nuvarande i hushållningssällskapens tjänst anställda täckdikningsförmännen behövde anställas ytterligare 130 förmän. Till dem böra beräknas årsarvoden à 300 kronor i medeltal, vilket gör en årsutgift av 39,000 kronor.

Samtliga nu nämnda särskilda anslagsbehov för personalen synas böra tillgodoses medelst ett förslagsanslag, enär utgifternas storlek blir beroende av antalet förrättnings- och resdagar m. m. Ovan angivna belopp utgöra tillhoppa 266,800 kronor. Då, såsom jag ovan antytt, arbetena under år 1918 näppeligen kunna få den avsedda omfattningen,

anser jag det tillräckligt, om förslagsanslagets belopp sättes till 200,000 kronor för innevarande år. För år 1919 torde det böra upptagas till 260,000 kronor.

Till utbildningskurser för 200 personer har kommittén beräknat ett belopp av 30,000 kronor. Då emellertid enligt förestående beräkningar endast 130 nya förmän behövas, lär detta belopp kunna något sänkas. Då väl kostnaderna för kurserna icke i alla hänseenden äro direkt proportionerliga till elevantalet, torde dock större sänkning än till 25,000 kronor icke böra ske. Hela detta belopp torde böra anvisas för innevarande år men erhålla reservationsanslags natur, enär det ännu icke synes kunna bedömas, huru och när dessa kurser lämpligast böra ordnas.

Till anskaffande av mätninginstrument anser jag ett anslag av 50,000 kronor böra få vara tillfyllest. Det bör anvisas för innevarande år såsom reservationsanslag.

Chefen för finansdepartementet kommer att framdeles under riksdagens lopp framlägga förslag angående beredande av medel för de nu ifrågasatta utgifterna.

Det torde vara lämpligt, att de huvudsakliga regler, som skola gälla för lån ur dräneringsfonden, sammanfattas i form av allmänna villkor och bestämmelser. I betraktande av dels angelägenheten att verksamheten erhåller största möjliga omfattning och för sådant ändamål kan på lämpligt sätt anpassa sig efter olika orters förhållanden och dels hela anordningens tillfälliga karaktär synas emellertid dessa bestämmelser icke böra göras lika detaljerade som för den nuvarande täckdikningslånefonden och andra liknande fonder.

Jag får nu framlägga följande förslag till dylika villkor och bestämmelser:

1) Hushållningssällskap, som önskar från ifrågavarande fond erhålla statslån för att därav utlämna dräneringslån, må ingiva skriftlig framställning därom till statens odlingskommitté.

2) Statens odlingskommitté må efter prövning av sålunda gjorda framställningar bevilja hushållningssällskap statslån från fonden; åliggande det kommittén att om beviljat statslån meddela uppgift till statskontoret.

3) Finnes statslånebelopp vara disponerat på annat sätt än förevarande bestämmelser tillåta, skall sådant lånebelopp, på yrkande av statens odlingskommitté eller den myndighet, åt vilken kommitténs uppgifter i förevarande avseende må av Kungl. Maj:t överlämnas, omedelbart återbetalas av hushållningssällskapet.

4) Å statslån från dräneringsfonden erlägges icke någon ränta.

Sedan statslånet innehafvs under två år från lyftningsdagen, skall vid utgången av vart och ett av de därpå följande fem åren årligen återbetalas en femtedel av det ursprungliga beloppet.

Med fullgörande av sålunda stadgade kapitalinbetalningar må dock hushållningssällskap åtnjuta anstånd varje gång under tre månader från förfallodagen.

Därest hushållningssällskap icke inom sålunda föreskriven tid inbetalt förfallet kapitalbelopp, skall därå erläggas sex procent årlig ränta från förfallodagen, tills inbetalning sker.

5) Den, som av hushållningssällskap erhåller dräneringslån, skall åtnjuta enahanda räntefrihet, som nyss nämnts, och skola jämväl de i nästföregående moment stadgade återbetalningsvillkor tillämpas å dräneringslån, dock med iakttagande dels att tiden för amorteringsskyldighetens inträde skall räknas från den dag, då medel av lånet första gången lyftats, och dels att hushållningssällskap icke är förpliktat att medgiva anstånd med fullgörandet av förfallen kapitalinbetalning.

6) Dräneringslån må beviljas ägare eller brukare av åker eller annan odlad jord, oberoende av storleken av den fastighet, där arbetet är avsett att utföras, och, beträffande brukare, av brukningstidens längd; börande såvitt möjligt tillses, att lån främst tillgodokomma dem, som äro mest i behov därav.

Är täckdikningsarbete å utarrenderad fastighet avsett att äga rum under sådana förhållanden, att det jämlikt lag eller författning åligger jordägaren att bestrida så stor del av kostnaderna, som motsvarar värdet å därvid använda tegelrör, må lån beviljas såväl jordägaren som brukaren, envar dock allenast i förhållande till hans beräknade kostnader.

7) Dräneringslån, som lämnas för täckdikning med rör, må kunna uppgå till hela beloppet av den beräknade kostnaden, dock ej till mer än 500 kronor för hektar av den jord, som är avsedd att förbättras genom företaget. För täckdikning med annat material må dräneringslån ej lämnas till högre belopp än som motsvarar tre fjärdedelar av den beräknade kostnaden och ej heller överstiga 400 kronor för hektar av sådan jord, som nyss sagts.

8) Vid beräkning av denna kostnad upptages såväl kostnaden för själva dikningsarbetet, däri inräknad den ersättning till täckdikningsförmän, vilken det åligger jordinnehavaren att betala, som ock kostnaden för anskaffande av täckdikningsmaterialier. Arbetet för beredande av till täckdikningen hörande öppet avlopp må icke inräknas i kostnaden i annat fall än då det utgöres av mindre omfattande upprensning eller fördjupning av avloppsdiken och avloppsgravar samt statsbidrag under form av anslag eller lån icke förut utgått därtill.

9) Dräneringslån utbetalas till låntagare i mån av arbetets fortgång, dock endast i samma förhållande till kostnaden för det utförda arbetet, som det, vari det beviljade lånet står till den för hela företaget beräknade kostnaden, samt med iakttagande att minst en fjärdedel av lånebeloppet skall innestå, till dess arbetet blivit avsynat och godkänt.

10) För återbetalandet av dräneringslån skall låntagaren ställa sådan säkerhet, som av hushållningssällskapet godkännes.

11) Plan och kostnadsförslag för täckdikningen skola vara uppgjorda av lantbruksingenjör eller, efter vederbörande odlingsråds bestämmande, av länsagronom, jordbrukskonsulent eller annan person, som odlingsrådet prövar vara därtill kompetent, och skall denne även avgiva yttrande om den föreslagna täckdikningsmetodens lämplighet för marken i fråga.

12) Till biträde vid arbetet skall, där odlingsrådet ej annorlunda medgiver, låntagaren använda täckdikningsförmän, som är anställd i vederbörande hushållnings-

sällskaps tjänst eller godkänd av lantbruksingenjör eller jordbrukskonsulent eller som med vitsord om godkänd skicklighet genomgått särskild genom statens försorg för ändamålet anordnad utbildningskurs.

13) Vederbörande odlingsråd skall för sitt område mottaga ansökningar om lån och med eget yttrande överlämna dem till den myndighet, som å hushållningssällskapets vägnar beslutar om lånens beviljande; biträda vid tillhandahållande av förrättningsman m. m.; tillse, att det med beviljat lån avsedda ändamålet vinnes; samt i övrigt handhåva ledningen och övervakandet av ifrågavarande täckdikningsföretag ävensom inom tider, som bestämmas av statens odlingskommitté, till kommitténs avgiva redogörelse för lånerörelsen och medelst densamma understödda täckdikningsarbeten.

14) Statskontoret äger att till vederbörande hushållningssällskap utbetala beviljat statslån mot hushållningssällskapets förskrivning därå.

15) Statskontoret har att, därest stadgad kapitalinbetalning å statslån icke fullgöres i rätt tid, göra anmälan därom hos Kungl. Maj:t, som då vill bestämma, huruvida oguldet statslånebelopp jämte ränta skall återbetalas före den fastställda amorteringstidens slut.

16) Kungl. Maj:t äger meddela de närmare bestämmelser, som kunna erfordras för vinnande av det med ifrågavarande lån avsedda ändamål.»

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehåft trenne *Motioner* inom riksdagen väckta motioner, nämligen,

1) nr 154 i andra kammaren, vari herr *Lindman m. fl.* hemställt, att riksdagen ville såsom bidrag till kostnaden för täckdikningar, som komma till utförande under år 1919, bevilja ett förslagsanslag 5,000,000 kronor att utgå med en tredjedel av kostnaden för en sådan täckdikning, som vunnit vederbörandes godkännande, och om rätt att av beloppet för sagda ändamål under år 1918 använda 2,000,000 kronor.

2) nr 200 i första kammaren, däri *friherre Hermelin* föreslagit *dels* att riksdagen, med ändring av propositionen, måtte besluta, att av de belopp, som i propositionen äskats för bestridade av kostnader för dagtraktamenten och reseersättningar till vissa förrättningsmän och hos dem anställda tekniska biträden m. m., måtte i mån av behov få, såsom bidrag till avlöning för assistenter åt lantbruksingenjörer, användas: ej mindre för år 1918 högst..... kronor 27,600:—
än även för år 1919 högst..... » 55,200:—;

dels ock att riksdagen ville förklara:

att som ledare såväl för täckdikningsplanernas upprättande och täckdikningens utförande som även för de utbildningskurser, som enligt propositionen avses att anordnas för utbildning av täckdikningsförmän, skall i främsta rummet användas vederbörande lantbruksingenjör eller, om sådant ej kan ske, länsagronom, jordbrukskonsulent eller annan

person, som på grund av sin föregående verksamhet kan av odlingsrådet förklaras vara därtill fullt lämplig.

3) nr 419 i andra kammaren av herrar *Berg* i Staby och *Bengtsson*, som begärt, att riksdagen, med ändring av propositionen, måtte besluta att i överensstämmelse med i motionen anförda grunder ställa till Kungl. Maj:ts förfogande under år 1918 för att i mån av behov användas såsom bidrag till assistenter åt lantbruksingenjörer högst 27,600 kronor av det till 200,000 kronor uppgående belopp, som i propositionen äskats för bestridande av bland annat kostnader för dagtraktamenten och reseersättningar till hos vissa förrättningsmän anställda tekniska biträden.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd härför, hänvisas till motionerna.

Utskottet.

I likhet med produktionskommittén och föredragande departementschefen anser utskottet, att rådande kristidsförhållanden göra det synnerligen önskvärt att till näringsproduktionens höjande kraftiga statsåtgärder vidtagas för åstadkommande av en stark ökning av täckdikningen under de närmaste åren. För vinnande av detta syfte anser utskottet jämväl nödvändigt, att avsevärt större förmåner erbjudas jordbrukarna än som kunna erhållas genom den nuvarande täckdikningslånefonden och synas dessa åtgärder böra, på sätt produktionskommittén föreslagit, utsträckas att gälla alla jordbrukare samt såväl större som mindre gårdar dock med företrädesrätt för de gårdar, som äro mest i behov därav. Utskottet finner även lämpligt att för ändamålet inrättas en särskild fond, benämnd dräneringsfond.

Ehuru utskottet anser vissa skäl tala för de av produktionskommittén ifrågasatta grunderna för utgående av understöd från fonden, finner sig utskottet likväl böra tillstyrka den av Kungl. Maj:t föreslagna låneformen.

Beträffande de allmänna villkoren och bestämmelserna i övrigt för lån ur fonden har utskottet icke annan erinran att framställa än att i punkt 11) bör lämnas föreskrift, att icke blott plan och kostnadsförslag utan jämväl täckdikningskarta skall av däri angivna förrättningsmän upprättas. Till frågan om gäldandet av kostnaden för denna karta återkommer utskottet här nedan.

Mot förslaget, att fondens hela kapitaltillgång må disponeras för det med fonden avsedda ändamål, har utskottet icke något att erinra.

I fråga om för hushållningssällskap i egenskap av låneförmedlare uppkommen förlust har föreslagits, att Kungl. Maj:t må äga att, på framställning av hushållningssällskapet och efter prövning av de i varje fall

förekommande omständigheter, av fondens medel anvisa hushållningssällskapet ersättning härför med skäligt belopp. I anledning härav vill utskottet uttala, att hushållningssällskap, som disponerat från ifrågasvarande fond erhållit lånebelopp, på vilket förlust uppkommit, i full överensstämmelse med föreskrivna bestämmelser, synes böra äga rätt att erhålla full gottgörelse från fonden för den sålunda utan något dess förvällande uppkomna förlusten.

Utskottet tillstyrker, att såsom kapitalökning för fonden anvisas de för åren 1918 och 1919 begärda reservationsanslagen å 3,000,000 resp. 6,000,000 kronor.

Beträffande grunderna för bestridande vid ifrågasvarande företag av kostnader för dagtraktamenten och resekostnadsersättningar till vissa förrättningsmän m. m. vill utskottet endast föreslå vissa ändringar. Enligt ovannämnda villkor och bestämmelser för lån från fonden skall ledningen av täckdikningsplanernas utförande m. m. anförtros åt lantbruksingenjör, länsagronom, jordbrukskonsulent eller annan lämplig person. Till av de sålunda utsedda förrättningsmännen för ifrågasvarande dräneringar anlitate tekniska biträden skall enligt departementschefens förslag utgå traktamente och reseersättning efter femte klassen i gällande resereglemente, varigenom dagtraktamentet kommer att uppgå till 9 kronor. I den av herrar Berg i Staby och Bengtsson väckta och av friherre Hermelin understödda motionen har framhållits, att lantbruksingenjörerna ej kunde beträffande de vanliga vattenavlednings- och avdikningsföretagen erbjuda sina assistenter motsvarande förmåner, vadan följderna sannolikt bleve, att de flesta nuvarande assistenterna komme att, i de fall då lantbruksingenjörerna icke vore ledare av dräneringsförrättningarna, lämna denna sin tjänst hos lantbruksingenjörerna och i stället övergå såsom biträden vid de nu åsyftade dräneringsförrättningarna. Samtliga lantbruksingenjörer, vare sig de komme att anlitas för den nu omnämnda dräneringen eller ej, bleve därigenom berövade möjlighet att med tillbörlig skyndsamhet handlägga nämnda vattenavlednings- och avdikningsförrättningar. På grund härav hava motionärerna föreslagit ett bidrag av 200 kronor för månad räknat åt varje assistent hos lantbruksingenjörerna och i anslutning härtill hemställt om ställande till Kungl. Maj:ts förfogande under år 1918 för att i mån av behov användas såsom bidrag till assistenter åt lantbruksingenjörer högst 27,600 kronor av det till 200,000 kronor uppgående belopp, som i propositionen äskats för bestridande av bland annat kostnader för dagtraktamenten och reseersättningar till hos vissa förrättningsmän anställda tekniska biträden.

Utskottet finner de sålunda angivna synpunkterna i viss mån värda beaktande. Såsom anförts synes det nämligen kunna medföra svårigheter för lantbruksingenjör, som fått i uppdrag att leda ifrågavarande täckdikningar, att erhålla tekniska biträden till utförande av angivna honom i övrigt åliggande förrättningar på grund av den lägre ersättningen för de sistnämnda. Det synes därför utskottet skäligt att sådana lantbruksingenjörer för nämnda ändamål beredas bidrag till avlönande av hos dem anställda biträden. Dessa bidrag synas, på sätt motionärerna föreslagit, lämpligen böra utgå efter en beräkning av 200 kronor per månad samt för högst sex månader under år 1918. Medlen torde böra utgå av ovannämnda för år 1918 begärda anslag till bestridande av kostnader för dagtraktamenten och resekostnadsersättningar m. m. samt ställas till odlingsrådets förfogande för att i mån av behov användas såsom bidrag till avlöning åt tekniska biträden hos de lantbruksingenjörer, som fått uppdrag att leda ifrågavarande förrättningar, i vad avlöningen avser ersättning för biträde vid lantbruksingenjörernas ordinarie förrättningar.

Att på sätt friherre Hermelin föreslagit redan nu anvisa medel jämväl för år 1919 till ifrågavarande ändamål, finner utskottet icke anledning.

Vidare har departementschefen ansett, att vederbörande rekvirent bör utau ersättning av statsmedel tillhandahålla förrättningsmännen skjuts från närmaste järnvägs- eller ångbåtsstation eller gälda kostnaden för dylik skjuts. Då i Norrland rekvirentens egendom ofta är belägen på avsevärt avstånd från ångbåts- eller järnvägsstation, kan en sådan skyldighet där tydligen medföra icke oväsentliga kostnader för rekvirenten samt dessutom tidsförlust för förrättningsmännen. På grund härav samt då bemälda förrättningsmän för närvarande allmänt bruka på sina räkningar upptaga kostnader för ifrågavarande skjutsar, får utskottet föreslå, att jämväl dessa kostnader skola gäldas av statsmedel.

Till de nya täckdikningsförmän, som beräknas vara erforderliga för täckdikningsarbetena, har departementschefen föreslagit årsarvoden av i medeltal 300 kronor att utgå av statsmedel, varjämte det dagarvode, som borde tillkomma dem, skulle gäldas av rekvirenten med belopp, som vederbörande odlingsråd ägde bestämma. Det synes emellertid utskottet lämpligare att dessa förmän i enlighet med det förslag, som av lantbruksstyrelsen framlagts i dess över produktionskommitténs framställning avgivna betänkande, i stället av statsmedel tillförsäkras ett årsarvode av i medeltal 150 kronor samt ett dagarvode av dels 3 kronor dels det ytterligare belopp, varmed rekvirenten enligt odlingsrådets prövning kan

anses böra bidraga. Dessutom synes de böra tillerkännas reseersättning av statsmedel efter sjätte klassen i resereglementet.

I det föregående har utskottet föreslagit, att täckdikningskarta alltid skall upprättas. Ersättning för denna karta torde böra beredas av statsmedel och utgå från ifrågavarande anslag.

Mot de begärda förslagsanslagen för bestridande av ifrågavarande kostnader för dagtraktamenten och resekostnadsersättningar till vederbörande förrättningsmän m. m. har utskottet icke något att erinra.

De begärda anslagen till utbildningskurser för täckdikningsförmän samt till anskaffande av mätinstrument får utskottet tillstyrka.

Med hänsyn till vad ovan anförts kan utskottet icke biträda friherre Hermelins förslag, att som ledare såväl för täckdikningsplanernas upprättande som nyssnämnda utbildningskurser skall i främsta rummet användas vederbörande lantbruksingenjör och först, om detta ej kan ske, länsagronom, jordbrukskonsulent eller annan lämplig person, som på grund av sin föregående verksamhet kan av odlingsrådet förklaras vara därtill fullt lämplig, utan synes det böra stå odlingsråden fritt att härför anlita den av angivna förrättningsmän, som odlingsrådet finner mest lämplig.

Vad slutligen angår de av herr Lindman m. fl. framförda önskemålen torde dessa få anses tillgodosedda, därest förevarande proposition vinner riksdagens bifall.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

1) att riksdagen må, i anledning av förevarande proposition samt de av herrar Berg i Staby och Bengtsson ävensom friherre Hermelin väckta motionerna,

dels besluta, att en särskild fond, benämnd dräneringsfonden, skall inrättas för främjande under nu rådande kristid av täckdikningsföretag, från vilken fond, som skall förvaltas av statskontoret, statslån må tilldelas hushållningssällskap, som förklarat sig villigt att utlämna dräneringslån;

dels godkänna de av chefen för jordbruksdepartementet i statsrådsprotokollet föreslagna allmänna villkor och bestämmelser för lån ur denna fond med därtill av utskottet föreslaget tillägg;

dels medgiva, att fondens hela kapitaltillgång må disponeras för det med fonden avsedda ändamål;

dels medgiva, att, där å dräneringslån, som från ifrågavarande fond utlämnats av hushållningssällskap, uppkommit förlust, Kungl. Maj:t må äga att, på framställning av hushållningssällskapet och efter prövning av de i varje fall förekommande omständigheter, av fondens medel anvisa hushållningssällskapet gottgörelse för den lidna förlusten med skäligt belopp;

dels som kapitalökning för denna fond anvisa, ej mindre å tilläggsstat för år 1918 ett reservationsanslag av kronor 3,000,000, än även för år 1919 ett reservationsanslag av » 6,000,000;

dels för bestridande vid företaget, vartill lån ur dräneringsfonden utgå, av kostnader för dagtraktementen och resekostnadsersättningar till vissa förrättningsmän och hos dem anställda tekniska biträden samt till arvoden åt täckdikningsförmän, allt i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen tillstyrkta grunder, med däri av utskottet här ovan föreslagna ändringar, anvisa under nionde huvudtiteln ej mindre å tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag av kronor 200,000, än även å extra stat för år 1919 ett förslagsanslag av » 260,000;

dels å tilläggsstat för år 1918 anvisa till utbildningskurser för täckdikningsförmän ett reservationsanslag av kronor 25,000;

dels ock å tilläggsstat för år 1918 för anskaffande av mätninginstrument, att enligt de närmare föreskrifter Kungl. Maj:t meddelar utlämnas till begagnande åt tekniska biträden och täckdikningsförmän, anvisa ett reservationsanslag av kronor 50,000;

2) att herr Lindmans m. fl. motion må anses besvarad genom vad utskottet ovan hemställt;

3) att herrar Bergs och Bengtssons samt friherre Hermelins motion, må, i vad de icke kunna anses besvarade genom utskottets under 1) gjorda hemställan, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Beträffande sättet för anskaffande av de för kapitalökning för ifrågavarande fond begärda medlen torde statsutskottet framdeles avgiva förslag.

Stockholm den 27 maj 1918.

På jordbruksutskottets vägnar:

RAOUL HAMILTON.

Närvarande: Herrar greve Hamilton, Paulson, Lindblad, greve Axel Wachtmeister, Persson, Johansson, Nilsson i Landeryd, friherre Silfverschiöld, friherre Hermelin, Pettersson, Igel, Flognfält, Ericsson i Arboga och Olsson.

Reservation

av herrar *Nilsson* i Landeryd, *Ingeström* och friherre *Hermelin*, som ansett, att utskottets motivering skulle haft följande lydelse:

I likhet med — — beaktande. Såsom anförts synes det nämligen kunna medföra svårigheter för lantbruksingenjör vare sig denna fått i uppdrag att leda ifrågavarande täckdikningar eller ej att erhålla tekniska biträden till utförande av honom åliggande ordinarie förrättningar, d. s. o. andra förrättningar än sådana som avses att understödjas från dräneringsfonden och som måste anses fullt ut lika viktiga. Det synes därför utskottet skäligt att lantbruksingenjörerna för nämnda ändamål beredas bidrag till avlönande av hos dem anställda biträden. Dessa bidrag synas på sätt motionärerna föreslagit lämpligen böra utgå efter en beräkning av högst 200 kronor per månad för ett vart biträde under de sex sista månaderna av år 1918 samt med en sammanlagd summa av högst 27,600 kronor. Medlen synas böra utgå av ovannämnda för år 1918 begärda anslag till bestridande av kostnader för dagtraktamenten och resekostnadsersättningar m. m. samt ställas till odlingsrådets

förfogande för att i mån av behov efter odlingskommitténs anvisning användas såsom bidrag till avlöning åt tekniska biträden hos lantbruksingenjörer i vad avlöningen avser ersättning för biträde vid lantbruksingenjörers ordinarie förrättningar.

Att på sätt — — — — hemställa;

samt av herr *Paulsson* och greve *Wachtmeister*.